

Kaitse Kodu!

No 3
1 9 3 2
30 senti

Wabartigi aastapäewa erinumber

NÕUDKE KODUMAA KAUPA

KAUBANDUS-TOOSTUS-AKTSIASELTS

„KREENBALT“

Tallinn, S. Karja 13.

Postkast nr. 346.

Telegr. aadr.: „Kreenbalt“ Tallinn. Telefon: 425-14.

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikeskkoht ja pealadu:

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A.-S.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O.-Ü.

Sindi Tekstiilvabr. Ühisus, end. Vöhrmann ja Poeg.

Eesti Niidivabriku Ühisus.

Kõikide ülalnimetatud vabrikute saaduste en-gros müük.

NÕUDKE KODUMAA KAUPA

TARTU PANK

Asutatud 1868. a.

Keskasutis: TALLINNAS. — Algasutis: TARTUS.

Osakonnad:

VILJANDIS, PÖLTSAMAAL, PÄRNUS ja RAKVERES

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Telegrammi aadress: Dorpatbank.

Eesti Kindl. A.-S. „Polaris'e“ peaagentuur.

Pangaühendus Londonis: THE BRITISH OVERSEAS BANK LTD.

Märkide ja Väärtmetallasjade Tehas

Roman Tavast

valmistab

märke

auhindu

karikaid

peekreid

kaitseliitlaste kujusid

emailsilte

tuntud headuses

* *

Tallinn, V. Roosikrantsi 6

kõnetr. 452-79.

TOIMETUS:

Talinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-ltm. J. M a i d e, telefon 451-94.

Tegev toimetaja L. S õ e r d, telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Talinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Tel. 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad ä üks lehekülj: teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 3

1932

SISUKORD:

J. Viegandt: 15 aasta künnisel.

Joter: Mandžuuria ja Šanghai.

Mag. A. Soom: Kes on meie tõeline rahvuskangelane?

Toomas Kivi: Värav orienti.

Ed. Laaman: Eesti enesemääramise aade 1905. aastal.

N. A.: Krooni kursi stabiilsus.

R. L.: Eesti väikekalibriline püss.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Julius Rosing

Riidekauplus

S. Karja tän. 9, tel. 10-84

Soovitab oma rikkalikust laost:

Villaseid ja siidkleidiriideid

Mantliriideid

Ütikonna- ja palituriideid

Plüüse

Villaseid vaipu

Vateeritud vaipu

Velveteid

Milaneesi

Flamingot

Tüllkardinaid

Pikeetekke

Laudlinariideid

Käterätikuriideid

Taskurätikuid

Kõiksugu pesuriideid

Madratsiriideid

Iga seltsi puuvillaseid riideid kodu- ja välismaa vabrikust.

Hinnad võistlemata odavad.

PÖLLUMEESTE KESKPANK

Tallinn, Suur Karja 3 (II kord).

Telefonid: 444-36, 444-38.

Võtab raha hoivule, makstes hoiusummadeli kuni 6% aastas.

Annab laene obligatsioonide, vääripaberite, kulla ja muul kindlustusel ja käemeeste vastutusel.

Müüb riigikassa pantkirju — millega võib soodsalt tasuda asunike talude võlgu.

Toimetab sissenõudmist vekslite ja dokumentide järgi.

Saadab raha teistesse linnadesse ja rahvarikkamaisse koh-
tadesse.

Toimetab kõiki muid pangatallitusi.

Pöllumeeste Keskpanga liikmeiks on peremehed — kinnisvara omanikud — ja põllumajanduslikud ühisused.

JUHATUS.

Tallinn,
S. Karjamaa t. 1.

ARSENAL

Tallinn,
S. Karjamaa t. 1.

Telefon arsenalis keskjaama kaudu 3-01 ja 3-63.

Soovitab laskurelle ja laskesportlasile kõrgelma väärtusega relvi ja laskevarustust:

Vaba- ja täpsuspüsse inglise ja vene padrunite.

Vaba- ja täpsusraudu inglise ja vene padrunite.

Arsenalis konstrueeritud uut tüüpi väikesekaliibrilisi täpsuspüsse.

Lymani tüüpi dioptersihikuid täpsuspüssidele ja harilikele püssidele.

Rõngaskirpe täpsus- ja kaitselidud püssidele.

Kirbu aluseid.

Püssi kontrollabinõusid (õhne kalibri mõõtmise pulgad, kontrollpadrunid, kuulide kalibreerimise abinõud j. n. e.).

Püsside puhastuse abinõusid (pikad puhastusvardad, nõhised j. n. e.).

Relvade parandamine.

Täpsusraudade pealemonteerimine.

Padrunite laadimise abinõusid.

Gaasikaitse torbikuid.

Arsenali poolt valmistatud täpsuspüssidega saavutati 1931. a. rahvusvahelistel laskevõistlustel Lvovis maailma parimaid tagajärgi (40 lasuga lamades 389 silma). Täpsusraudad võimaldavad 100% väljalaskmist.

Hinnalt on arsenalis täpsuspüssid ja täpsusraudad tunduvalt odavamad välismaadel valmistatutest. Täitmine korralik ja kiire.

Nõudke hinnakirju!

E e l t e a d e:

Valmistamisel on uut tüüpi suurekaliibrilised täpsuspüssid.

AR EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Ar 932P
Kaitse

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 3

Tallinnas, esmaspäeval 15. veebruaril 1932

VIII aastakäik

RIIGIVANEM, KELLE SÜNNIPÄEV ON RIIGI SÜNNIPÄEVAL

Foto Lemberg

RIIGIVANEM K. PÄTS, KES SAAB VABARIIGI 14. AASTAPÄEVAL
58 AASTAT VANAKS

Riigivanemast vasakul van. käskudetäitja ohvitser kol. Jakobson, par. noorem adjutant

15 aasta künnisel

Mõtteid ja meeleolusid

Isamaa seisku kõrgemal kui kõik muu,
Sest temas peitub rahvuse tulevik ja eluõnn.
Georg Clemenceau.

Aastad veerevad, elatud päevad vajuvad minevikku, kuid mälestused jäävad. Kui surnud jumalate kujud kergivad nad vabariigi neljateistkümnenda sünnipäeva selguses. Kui palju raskusi ja vaeva sisaldavad need minevikku saadetud päevad meie noore riigi elus. Kui palju kordasaatmisi ja edenevat elu sisaldavad aga ka need möödunud neliteistkümnend aastat.

Ehkki elu on meid vahetpidamatult pildunud lootustest pettumustesse — ei saa ometi ka suurim pessimist salata, et minevikku veernud aastad sisaldavad nii palju värsket, edasiruttavat, loovat elu nii majandusliku kui ka kultuurilise võitluse areenil.

Need aastad osutavad meile kõikjal rahva aineliste kui ka vaimsete varade kasvu. Kui kehv oli meie kultuurivarade salv neljateistkümnenda aasta eest! Teaduslikus töös tehti alles esimesi, algelisi lapsesamme. Teater, muusika, kujutav kunst olid vaevalt üle jõudnud asjaarmastajate vähenõudlikkusest. Kirjandus hingitses viljatuis elukõrvetamise meeleoludes.

Iseseisvuse kestes on meil pandud alus eesti loovale, teaduslikule tööle. Iseseisvuse kestes on meie kirjandus tõusnud rahvusvahelisele tasemele. Sest alles hiljuti pühitses meie ilukirjanduslik teos esimest suuremat võitu Lääne-Euroopa vaimuareenil. Ja meie kujutav kunst, muusika, teater hakkasid tiibu laotama vaid riikliku iseseisvuse valguses. Haritlaste üldarvult sammume euroopa vanade kultuurrahvaste esirinnas. Sunduslik kuueklassiline algharidus kindlustab haridusliku küpsuse ka kodanike laiemale kihtidele. See kõik omakord mõjub aga kaasa kogu rahva väärtustaseme tõusule.

Rahva vaimsete ja kultuurivarade tõusuga on käinud kaasas ka aineliste varade kasv. Milline ehitamispalavik vallutas kogu maa meie iseolemise esimesel aastakümnel! Millise enesekindla usuga alustati uute ettevõtete rajamistööd tööstuses, kaubanduses, põllumajanduses. Algaastate üliagarusele järgnes varsti küll seisak, mõnel isegi allakäik. Sest elu praakis „Gründertumi“ ajastu liigsed väärkasvud kõigilt tootmisaladelt halastamatult välja. Kuid kindlale aluspinnale rajatu jäi püsima.

Veneaegse suurtööstuse varemeile kerkis nagu Phönix tuhande meie olude kohane kesk- ja väiketööstus. „Gründertumi“ ajastu spekulatiivsed vesivõsud kaubanduses andsid aset soliidsele, tasakaalustatud äriettevõtetele. Ja eesti põllumajandus, eesti küla pole enam see, mis ta oli enne maailmasõda. Näotu, hall majade pesakond on annud ruumi dekoratiivsemale, plaanikindlamale hoonestikule. Hall, võidunud küla elu on saanud uue, kultuurilisema sisu. Vaatamata raskele võlakooormatusele on siiski talude varandus —

võrreldes ennemaailmasõjaaegsega — mitme miljoni krooni võrra kasvanud. Ja rahva hoiusummad pankades on tõusnud ennemaailmasõjaaegsele tasemele.

Need igapäeva elu konkreetset faktid kõnelevad selget keelt. Ka suurim pessimist meie rahvusliku iseolemise küsimuses ei saa silmi kinni pigistada selle kordasaatmiste edu ees, mis kõikjal kroonib meie rahva töö tulemusi. Selleks ülesehitamistööks vajalise julgeoleku tunde annab kõigile aga meie vabatahtlik oma-kaitse organisatsioon — kaitseliit.

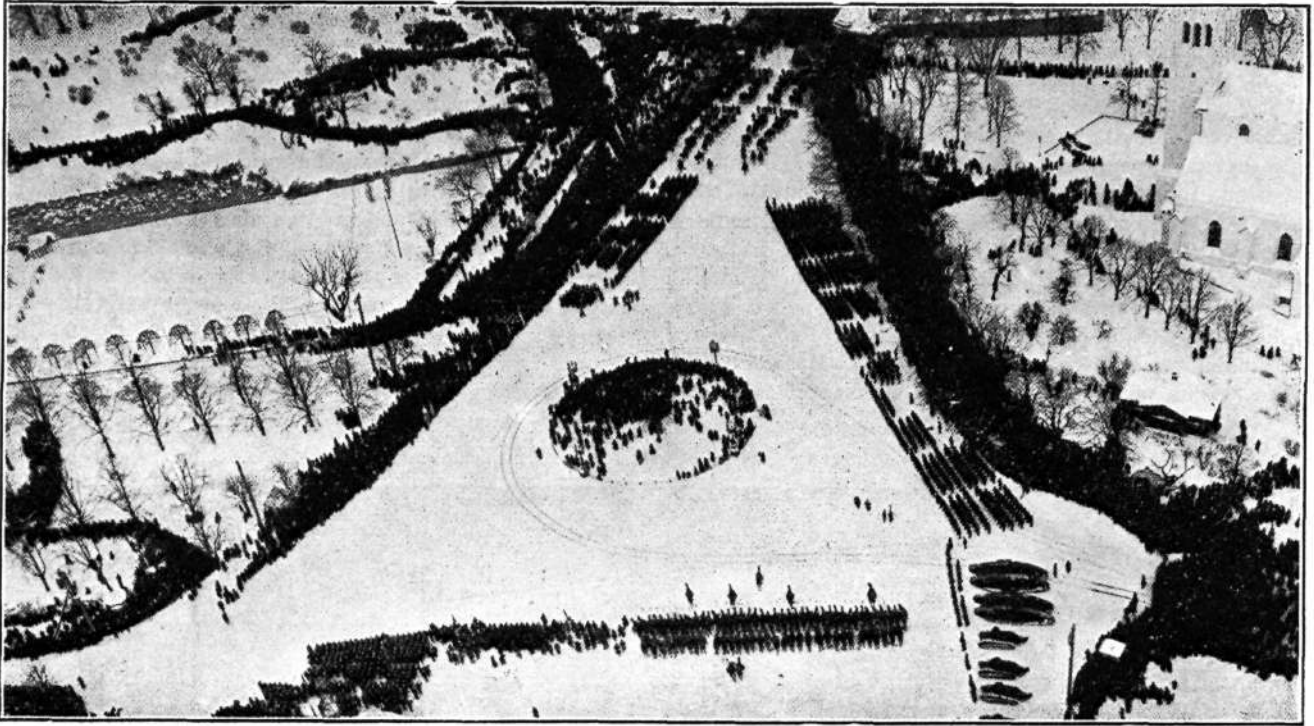
Ülaltoodud positiivse kõrval on meie noores ühiskondlikus elus aga mõndki negatiivset. Meie parlamentliku elu väiklased eneseavaldused mürgitavad nii mõnigi kord kodaniku enesetunde. Erakondliku omavahelise võitluse ägeduses unustatakse nii mõnigi kord elementaarseima sündsustunde piirid. Parteilise profiidilöömise halloo-meeleolus jäävad harutihti kõrvale rahva üldhuvid, kuna selle asemel kilbile tõstetakse vaid kitsad kildkonna huvid. See kõik on viimisel ajal kiskunud välja teravaid protestihääli meie vabadussõjaste ja rahvuslikult mõtleva noorsoo ridades.

Süveneva majandusliku kitsikuse raudklamber pigistab üha tugevamini rahva eluavaldusi. Tööpuudus kasvab. Välisturud kitsenevad. Eksportkaupade hinnad langevad. Kõigi tootmisaladel töötajate sissetulekud vähenevad. Maailmamajanduse kriisi hallitusseen sööb end üha sügavamini meie eluavaldusisse. Hopliitide sammudena raskelt sammuvad eluraskused üle maa. Selle tulemusena on märgata meie kodanike eba-teadlikemais kihtides riigiväsimuse sümptoome.

Need ühiskondliku elu negatiivsed avaldused on välja kutsunud vastureaktsiooni meie akadeemilise noorsoo rahvuslikus osas. Eesti iseseisvuse kumas võrsunud noorsoole on meie riik, meie rahvus — pühaduseks, müsteeriumiks, millist tuleb teenida vaimus ja tões. Olles hariduse omandanud eesti koolis — tunnivad nad sügavalt oma ühtekuuluvust oma rahva elumurede ja saatusega. Aimates orgaaniliselt tõtt — usuvad nad vaistlikult eesti rahva tuleviku missiooni ja elu-energiasse. Kui veerandsaja aasta eest üks noorur karjatas palvelises igatsuses oma unistusliku Eesti poole

Ei nüüd kustu,
Ei nüüd mustu
Valge lõke — meie lootus,
Meie iha, meie ootus,

siis ka praegune noorpõlv sirutab palvelises igatsuses oma käed rahva parema tuleviku poole. Noorus tunneb veel kogu südamega, et ta on nägematute sidemete võrguga kokku kasvanud oma paljukannatanud kodumaa saatusega. Oma nooruse optimismis pole nad veel kogenud seda kurba elutõtt, et pärastises elus ideaalid ja tegelik elu harutihti sammuvad ise rada. Oma rikumatu eluinstinkti ja ideaalide pühitsetud tõekspidamiste järele pole vanem sugupõlv nende arvates riigi-

Vabariigi aastapäeva paraad linnulennult vaadatuna.

Lennuväe foto.

ülesehitamise töös mitte igakord küllaldaselt määral olnud vastutustundlik. Vanem sugupõlv on nii mõnigi kord oma tööd võtnud tuimalt tagaveetava kutsekohustusena. Noorusel on aga rahvuslus — meie rahva hing, meie rahva eluavalduste kooskõla, meie parema tuleviku unistus. Seepärast tahaksid nad näha, et oma rahvast, oma riiki teenitaks kogu hingega, teenitaks kogu südamega. Et isamaa tõstetaks ka isiklikus elus kõrgemale kui kõik muu. Selline suhtumine riigi tulevikule, oma rahva saatusele meie rahvuslikult mõtleva noorsoo poolt on meie riikliku iseseisvuse parimaks kindlustuseks. See riigikodanliku ustavuse tunnetus on meie rahva tuleviku eluõnne kindlaimaks pandiks. Seepärast on ka noorsoo keskel maad võttev kultuuriline, šovinismivaba rahvuslik liikumine — ammoodatud, värskendav tuulepuhang meie sompunud ühiskondlikus elus.

Akadeemilise noorsoo kõrval on arvustavat protestihäält tõstnud meie ühiskondliku ja poliitilise elu väärnähtuste vastu ka vabadussõja veteranid. Nõudvalt, sõjamehelikult karmilt on kõlanud see hääl. Võib-olla seetõttu ongi see tekitanud mõningaid arusaamatusi ja võõritimõistmisi. Kuid on põhjalikult vildak arvata, et see liikumine sihib meie demokraatliku riigikorra likvideerimisele ja mingi fantastilise kollina õhus hõljuva fašismi teostamisele, nagu seda mõnelt poolt püütakse toonitada. Ka see liikumine oma põhitoonis on täisvereliselt demokraatlik. Inimesed, kes vabadussõja raskustes elasid vaid ainsale ja suurele põhimõttele — vabastada oma kodumaa vaenlase vägivaldlast ja luua oma rahvale võimalus elada oma enda elu — elavad ka tänapäev oma endistele tööks-

pidamistele. Kuid nii mõnigi kord on nad valutava südamega pidanud nägema, et nende teeneid on eimiskiks peetud ja nende pühaks peetud põhimõtted on rühma poliitiliste huvide vastu jäänud tahaplaanile. Arusaadavalt on see äratanud meelekibedust ja õiglast arvustamistarvet. Seepärast tuleb ka meie vabadussõjalaste arvustusi võtta nii mõneski suhtes kui rahva enese südametunnistuse häält. Ja liikumine iseeneses on teretunud meie avalikus elus.

Samuti on teretunud ka meie inimeste keskel maad võttev rahvuslik liikumine viimasel ajal, sest see avab uued energia ja loova jõu tagavarad meie riigiorganismi ülesehitamistööks.

Meie rahvuslik eluenergia on tugev. See on kannud meid läbi ajaloota sajandite raskete katsumiste. Võõraste hoolimatu surve on meie rahvas äratanud vaid kustumatut vabadusigatsust ja küdevat vastuhakkamise lõket. Rahvuslik eluenergia on kannud meid läbi ka vabadussõja raskustest. See rahva nägematu sisejõud aitab meid üle ka praegusest, maailmamajanduse kriisi pigistavast survest.

On ekslik arvata, et meie rahvusorganismi ühtlus on praegu nõrgem kui vabadussõja alguses. Kõigil on veel meeles see hall lootusetus, mis valitses siis meie inimmasse, kui vaenlase röövjõugud tungisid üle piiri, kuid me mäletame ka selle uinuva rahvustunde virgumist pärastises vabadussõja käigus ja Landeswehri purustamishoos. Rahvas tundis siis iga ergurakuga, et vere ja pisaratega oleks ta pidanud tasuma oma allajäämist. See tõetunne sisendas talle meeletu enesekindluse ja tuleviku usu.

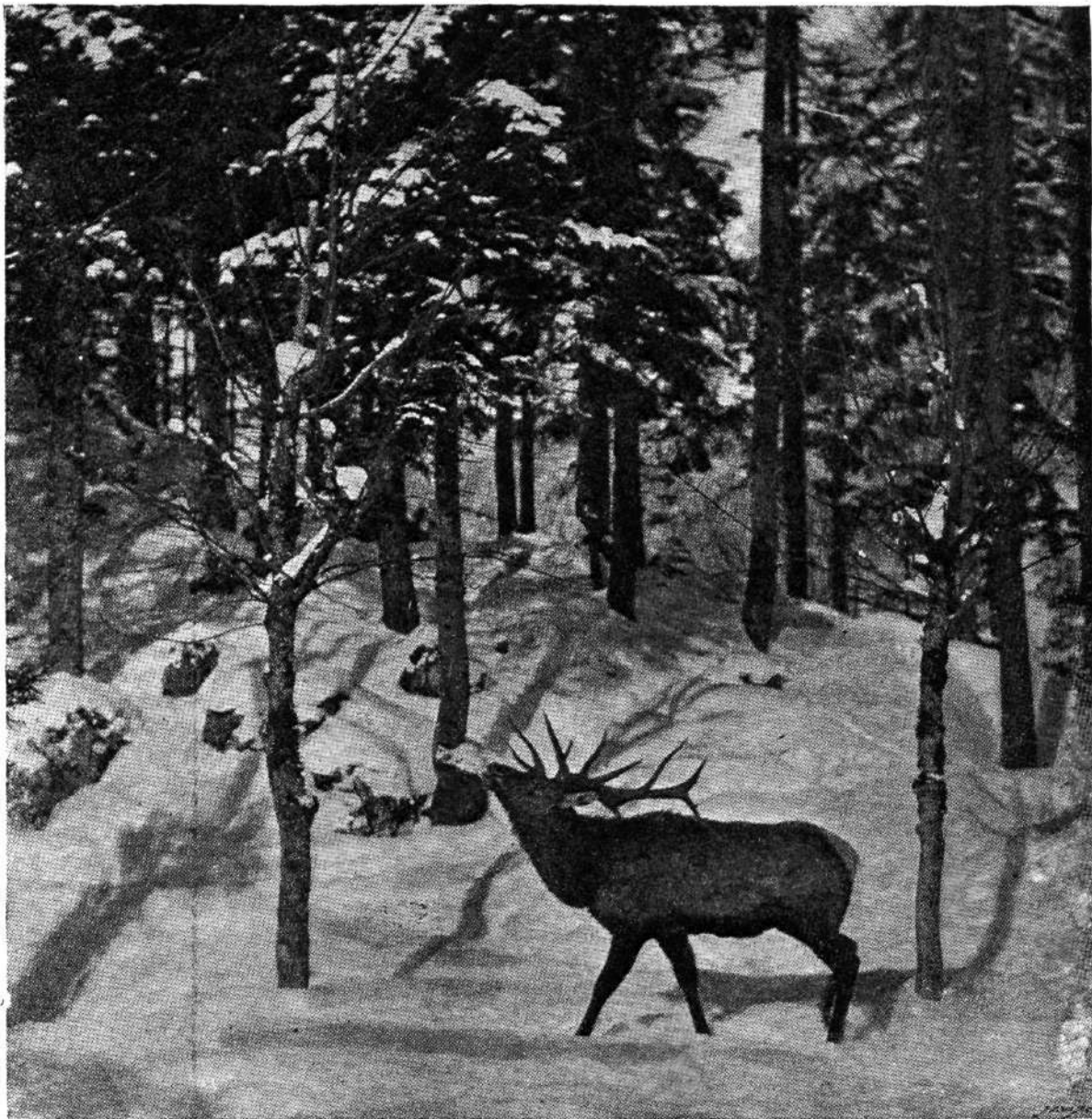
Võib julgesti ütelda, et meie rahva valdav ena-

mik ka praegu oma kodumaad palavalt armastab. Esi- vanemate hauad ja kaugel mineviku mälestused seovad teda sügavalt selle maakamara külge. Ühised eluviid ja kaaskodanike rõõmud ja kannatused köidavad teda kindlalt oma oleviku kodumaa saatusega. Kuid meie inimeste rahvusteadvus on alles nõrk. Uinuva enese- teadvusena elab rahvustunne meie tagasihoidliku tõi hinges. Alles väliste raskuste ja surve tõukel vaba- neb see — määratu loova jõu tegurina.

Seepärast võib arvata, et ka valitseva majandus-liku kitsikuse pigistused viivad meie rahva uuesti rah- vuslikule eneseleidmisele ja uuestisünnile. Palju põleb küll tuhaks meie majanduslikus elus. Majanduselu raudne seadus pühib veel nii mitmedki ettevõtted meie

põllumajandusest, tööstusest ja kaubandusest. Kuid eluvõimelisena ja karastatuna tuleb meie rahvas välja sellest raskest katsumisajastust. Majanduslik surutis süvendab meie rahva majanduslikku meelt. Ainelised raskused teritavad uuesti ta algatusvõimet. Ühiskond-liku elu kitsikused karastavad ta meelekindlust ja teo- tahet. Ja oma riigi neljateistkümnendal sünnipäeval võime täie rahuldustundega nentida, et Eesti rah- vas oskab armastada oma isamaad. Eesti rahvas suudab kaitsta oma kodu. Ja niikaua kui elab rahvas — lehvib sini-must-valge üle maa.

J. Viegandt,
Leisi malevkonna propagandapealik.

Üksi ja vaba.

Vaade Kauge Ida Pariisile — Šanghaile.

MANDŽUURIA JA ŠANGHAI

Juba mitmendat kuud kestab Kauges Idas sõjategevus, ilma et pooled teineteisele avalikult sõda oleksid kuulutanud. Sõda on Kelloggi paktiga keeldud, aga relvad ja relvastatud jõu kasutamine pole seda.

Kui üks tuntumaid telegraafiagentuure hiljuti saatis laia maailma teate, nagu oleks Hiina valitsus Šanghai sündmuste puhul otsustanud Jaapanile sõja kuulutada, siis järgnes hiinlasilt sellele kohe ametlik ümberlukkamine, milles kategooriliselt rõhutati, et Hiina ei taha sõda.

Samuti ei taha sõjast midagi kuulda ka jaapanlased. Kui teised riigid Jaapanile tegid ettepanu Hiinaga vaherahu sõlmida, siis vastati Tokiost, et vaherahust võib olla juttu vaid seal, kus on sõda; praegu aga ei olevat Jaapan Hiinaga sugugi sõjajalal.

Kui nüüd kumbki pool, ei Hiina ega Jaapan, ei soovi sõda, siis kergib loomulikult üles küsimus, kes on süüdi, et seda „sõjale nii väga sarnanevat olukorda“ Kauges Idas ei suudeta lõpetada.

Pahempoolse maailmavaatega ringkonnad vastavad lühidalt, et süüdi on Jaapani imperialism. Nii näiteks kirjutas inglise sotsialistide (Labour Party) häälekandja „Daily Herald“ oma 29. jaanuari numbris:

„Mandžuuria okupeerimisele jaapanlaste poolt järgneb nüüd tõenäoliselt ka Šanghai okupeerimine.

Jaapanlased esitasid Hiinale nõudmised, mis riivavad tema suveräänsust suuremal määral kui Austria poolt 1914. aastal Serbiale esitatud nõudmised. Hiinlased andsid järele, kuid nende alistumine lükati tagasi, sest see ei sobinud Jaapani kavatsusile. Paistab selgesti, et Jaapani imperialism on otsustanud teostada midagi väga sarnast Hiina vallutamisele.“

Selle vaatepunkti pooldajate arvates peaksid jaapanlased loobuma oma huvide kaitsmisest Hiinas ja sealt lihtsalt välja kolima.

See on küll kerge öelda, kuid selle teostamine, arvavad parempoolsed ringkonnad, pole kaugeltki nii lihtne.

„Kui jaapanlased oma seisukohtadelt tingimusteta nõustuksid tagasi tõmbuma,“ kirjutab „The Times“, „siis võiks see neile kujuneda saatuslikuks...“

Jaapani sõjavägi on — pärast hästi ettevalmistatud ja sõjale sarnanevat invasiooni — kujunenud sõjaväe kombel varustatud politseiilikuks jõuks selles korralagedas Hiinamaa osas, kus Hiina keskvalitsusel oli kogu vähe tegelikku võimu või seda polnud hoopiski. On

küllalt põhjusi uskuda, et röövleiks, kes seal mitte üksi jaapanlaste, vaid ka kõigi teiste välismaalaste elu teevad ohtlikuks, on endised hiina sõdurid; rahavaese valitsuse poolt saatuse hooleks jäetud, anduvad nad röövimistele, et hankida võimalusi elamiseks.“

Leht küsib lõpuks: „Kas on seal üldse praeguse olukorra juures, peale jaapanlaste, mingeid teisi rahu ja julgeoleku kaitsjaid? Kui Rahvasteliit nõuab Jaapani sõjaväe Mandžuurias tagasitõmbumist, kes peaks ja suudaks seal siis kaitsta inimesi ja seaduslikke huve?“

Vaatame nüüd ligemalt, millised on need Jaapani ja teiste riikide huvid Hiinas, eriti Mandžuurias, ja missuguseile seaduslikele või õiguslikele alustele on nad rajatud.

Võib öelda, et kogu Mandžuuria küsimus on peaaegaliselt raudteede küsimus. Raudteeliinide ümber keerlevad seal kõik majanduslikud huvid ja raudteeliinidest on seal mõjutatud ka poliitilised vahekorrad.

Kõik need liinid jagunevad kolme ossa: 1) Ida-Hiina raudtee, 2) Lõuna-Mandžuuria raudtee, ühes juurehitatud harudega, ja 3) Hiina raudteede võrk.

1. Ida-Hiina raudtee suhtes on maksvad Hiina ja Nõukogude Vene kokkulepped 31. maist ja 30. septembrist 1924, Habarovski protokoll 22. detsembrist 1929 ja teatud määrad, kuivõrd ta eelmainitud tekstiga pole muudetud, Vene-Hiina leping 8. septembrist 1896.

1924. aasta 31. mai kokkuleppe põhjal seisab raudtee eesotsas juhatuse nõukogu, mis koosneb kümnest liikmest, kellest viis on nimetatud Hiina ja viis Nõukogude Venemaa poolt. Ühe hiinlasest liikme, juhatuse nõukogu esimehe ja peadirektori, määrab Hiina valitsus; ühe venelasest liikme, juhatuse nõukogu esimehe asetäitja ja peadirektori abi, määrab Nõukogude Vene valitsus.

Ida-Hiina raudtee on pikenduseks Siberi raudteele kuni Vladivostokini, ja poliitiliselt on ta venelasile tähtis ses mõttes, et ta aitab areneda nende ekspansioonil kuni mereni. Ta võimaldab neile ka tarviduse korral koondada oma vägesid Põhja-Mandžuuria vastu, ühelt poolt Manšuli ja teiselt poolt Pograničnaja juure. Arvestada tuleb Nõukogudel siin esmajoones jaapanlasi, kes Lõuna-Mandžuurias sealsete raudteede kaudu oma mõju järjest püüavad arendada.

2. Lõuna-Mandžuuria raudtee, Tšang-Tšunist kuni Port-Arturini, läks selle ehitajailt, venelasilt, jaapanlaste kätte 1905. aastal, Portsmouth'i rahulepingu põhjal. Jaapanlased on seal täielikeks peremeesteks, hiinlastega oma võimu jagamata. 1906. aastal nad kutsusid ellu „Lõuna-Mandžuuria Raudtee Seltsi“, esialgse põhikapitaliga 200 miljoni yeni suuruses, millise summa nad 1920. aastal tõstsid 440 miljoni yeni peale (tolleaegse kursi järgi umbes 44 miljonit naelsterlingit). Tähendatud seltsi poolt arendatud ja eksploateeritav võrk koosneb praegu kuuest liinist, üldpikkuses 1.116 km. Need liinid on: 1) Pealiin Dairen-Tšang-Tšun (706,5 km); 2) Mukden-Antung (258,5 km); 3) Port-Artur-Dairen (50,5 km); 4) Ying-Keu haruliin (22 km); 5) Yentai söekaevanduse haruliin (15,5 km) ja 6) Fu-švani haruliin (63 km). Nende liinide kaitse

otstarbel on jaapanlaste valitsemise all 50-kilomeetrilised maaribad kummalgi pool raudteid, kus neil alatiselt asub umbes 12.000-meheline sõjavägi.

Lõuna-Mandžuuria Raudteede Seltsist, nagu öeldud, on hiinlased täiesti eemal; küll aga on tähendatud selts mitme hiina seltsi poolt eksploateeritava, kuid jaapani kapitalidega ehitatud liini kaasvalitsejaks. Säärasteks liinideks on Kirin-Tšang-Tšun, Kirin-Tuanhua, Suping-kai-Taonan-Anganki j. t.

3. Viimane osa, puht Hiina raudteed, on ehitatud hiinlaste eneste kapitalidega. Neist on tähtsaimad neli liini: 1) Mukden-Kirin, 2) Hulan-Heiluan, 3) Taonan-Soluan ja 4) Tahutšan-Tungliao, kõik ehitatud 1925. ja 1930. aastate vahel.

Paistab loomulikuna, et hiinlased ise Mandžuurias oma raudteevõrku püüavad arendada, seega ühtlasi ka oma võistlejate, jaapanlaste, jõupingutusi teatud määral tahtes halvata. Kuid jaapanlased, baseerudes 1905. aasta 22. detsembri protokollile, leiavad, et neil selleks puudub õiguslik alus. Nimelt seisvat tähendatud protokollis § 3-das, et „Hiina valitsus kohustub, Lõuna-Mandžuuria raudtee huve silmas pidades, senikaua kui tähendatud raudtee temale pole tagasi antud, mitte ehitama selle ligiduse või sellega paralleelselt teisi pealiine ega ka mingeid kõrvalliine, millised ülalnimetatud raudtee huve kuidagi võiksid riivata“.

Eelneva teksti kohaselt on siis mitmed Hiina poolt viimasel ajal Mandžuurias ehitatud raudteed 22. detsembri protokolliga vastolus. Kuid Hiina valitsus väidab, et need liinid on eraettevõtted ja et nende eksploateerimist ei saa tõlgitada mingi kokkuleppe rikkumisenä, millist Hiina pealegi iialgi pole sanktsioneeritud. Säärane klausel olevat omal ajal küll kõne all olnud, kuid Hiina ei olevat seda aktsepteerinud.

Jaapanlased kinnitavad aga omalt poolt, et 1905. aasta protokoll olevat saanud uue kinnituse veel 1915. aastal ühes kuulsa „21 nõudmisega“. Kuid Hiina seda 1915. aasta lepingut samuti ei tunnusta, väites, et ta selle tookord vaid vägivalla sunnil pidanud alla kirjutama.

Kui väljuda sellelt Hiina seisukohalt, siis peaks ka Lõuna-Mandžuuria raudtee hiinlasile juba olema tagasi antud, sest venelasilt Jaapanile edasi antud rendileping oli sõlmitud ainult 25 aasta peale; alles 1915. aasta 25. mai lepinguga, millist Hiina nüüd ei taha tunnustada, pikendati see kuni 99 aastani.

Vaidluste all olevad küsimused olid osaliselt arutamisel Moskvast, kus huvitatud riikide nõupidamised on kestnud juba üle aasta. Jaapanlased tegid seal Hiinale ettepaneku, et uute liinide ehitamisest võimaldataks võtta osa ka Jaapani kapitalidel. Seni ehitatud liine lubasid nad teatud tingimusil tunnustada, kuid astusid kategooriliselt vastu teatud üksikute uute liinide ehitamisele.

Kokkuvõttes pole huvituseta ära märkida, et Hiinas, Mandžuuria välja arvatud, on 1877. aastast alates raudteid ehitatud ainult 8.320 km, kuna aga Mandžuurias üksi, alates 1897. aastast, neid on ehitatud üle 5.920 km. Sellest on 1.750 km Hiina-Vene liine, 1.116

km Jaapani liine, 140 km Hiina-Jaapani liine ja 2.880 km Hiina liine, viimastest on 650 km ehitatud Inglise ja 990 km Jaapani kapitalidega.

Üldiselt hinnatakse, et Jaapan 25 aasta jooksul Mandžuuriasse on mahutanud umbes 1.687.600.000 yeni (ümmarguselt 3.350.000.000 krooni); sellest on ta andnud 716 miljonit yeni raudtee seltsile, 318 miljonit raudtee seltsiga ühenduses olevaile ettevõttele, 98 miljonit laenuna Hiina valitsusele ja 555 miljonit laenuna mitmesuguseile ühinguile ja eraettevõttele.

Sääraste suurte kapitalide abil on Mandžuuria majanduslikult väga jõudsasti arenenud. „Jaapani Majandusliku Föderatsiooni“ esimehe, parun Takuma Dan'i, poolt avaldatud andmeil oli 1907. aastal, s. o. esimesel normaal-aastal pärast Vene-Jaapani sõda, Mandžuuria väliskaubanduse bilanss 52.728.000 haikv. taela*), kusjuures sissevedu ületas väljaveo 8.643.000 taelaga. Kolme aasta pärast oli olukord juba põhjalikult muutunud Mandžuuria kasuks. Väljavedu kasvas järjekindlalt, ja väliskaubanduse bilanss tõusis 1929. aastaks 755.255.000 taelani, s. t. umbes 15 korda suuremaks kui ta oli 1907. aastal. 1929. aastal ületas väljavedu sisseveo juba tervelt 94.000.000 taelaga.

Mandžuuria kaupade peamiseks tarvitajaks on Jaapan. 1929. aastal ulatus väljavedu Mand-

*) Haikv. tael maksis siis 16 fr. 43 centimi.

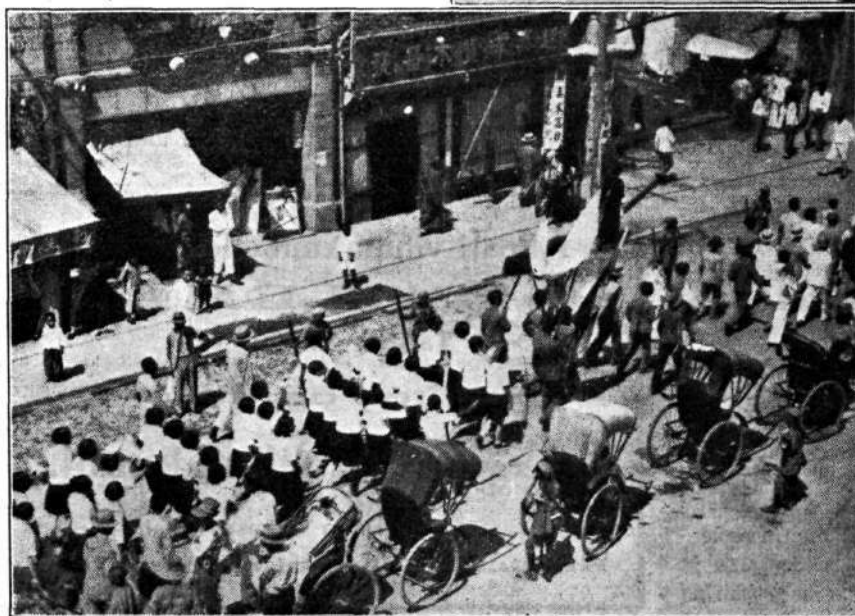
Rahva ja õpilaste meeleavaldused Nankingis. Paremalt huvitavalt näha hiinakeelsed lööklaused maja seinal.

žuriast Jaapanisse 307 miljoni taelani, Hiinamaale aga ainult 192 miljoni taelani.

Mandžuuria elanike arvust, millist praegu hinnatakse ümmarguselt 30 miljoni peale, on jaapanlasi vaevalt 250.000 (vaatamata sellele, et elanike tihedus Jaapanis on 422 inimest kantkilomeetri peale, Mandžuurias aga ainult 35 inimest kantkilomeetri peale). Teistest võõrrahvastest elab seal umbes 800.000 korealast, 140.000 venelast ja 3.000 ümber inglasi, prantslasi, sakslasi, ameeriklasi j. t. kokku.

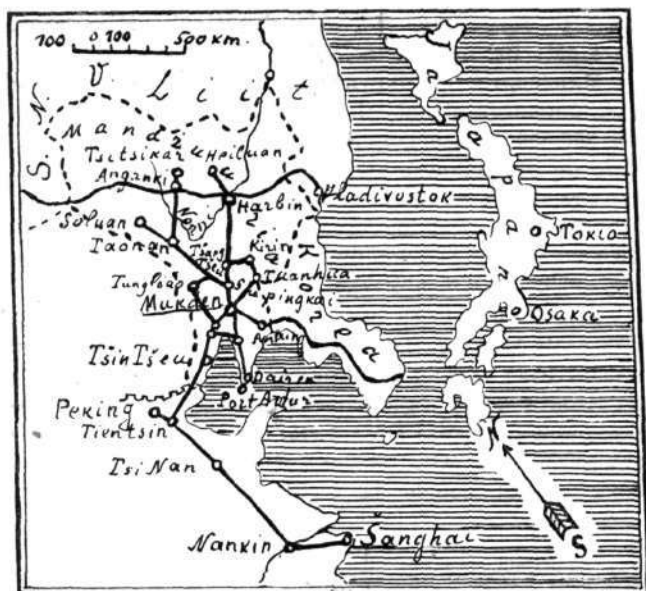
„Järelikult,“ ütleb parun Takuma Dan, „on jaapanlaste poolt Mandžuurias tehtud ülesehitavast tööst kõige rohkem kasu saanud just hiinlased.“

Seda tõestab tegelikult ka Sise-Hiinast Mandžuuriasse sisserändajate arv. 1905. aastast alates on sinna immigrerinud mitte vähem kui 15 miljonit hiinlast. Kuna revolutsioonide ja alatiste seesmiste rahutuste

keerises olevas, näljast, veeputusist ja epideemiaist ruineeritud Hiinas seisukord kujunes äärmiselt raskeks, leidsid töökad kulid Mandžuurias, jaapanlaste kaubanduslikes, põllumajanduslikes ja tööstuslikes ettevõteteis küllaldaselt tulutoovat teenistust.

„Kuid Mandžuuria jõukuse kasvades,“ väidab parun Takuma, „hakkasid hiina väejuhid rahvalt ikka suuremaid ja suuremaid makse nõudma, kulutades hiiglasummasid nii eneste kui ka oma sõjavägede peale, mis meeste arvult olid palju suuremad kui maa seda vajas ja suutis ülal pidada.“

Mandžuuria raudleede võrk.

Kuna jaapani majanduslikud ettevõtted Mandžuurias nii Mandžuuria enese kui ka Jaapani suhtes on elulise tähtsuse omandanud, siis oli välispool igasuguseid võimalusi, et jaapanlased sealt, kogu oma õigustest loobudes, oleksid nõustunud tagasi tõmbuma. Jäi vaid järele nende õiguste kaitseks avalikult jõuga välja astuda. Mandžuuria suhtes on Jaapanil ainus soov luua seal rahulik olukord, mis on vajaline tema jõukuse arenemisele ja vaimset ja füüsiliselt tervete naabrite olemasolule, kes tahaksid ja suudaksid töötada kaasa ühise ideaali, maailma heaolu, saavutamiseks.

Lõpuks avaldab parun Takuma lootust, et Jaapani ja Hiina vahelised tüliküsimused otseste läbirääkimiste abil peagi lahendatakse. „Kuid see lahendus,“ ütleb ta, „on võimalik vaid siis, kui luuakse olukord, kus Jaapani õigused ja huvid oleksid küllaldaselt kindlustatud.“

Siin peame aga meeletama, et käesoleval juhtumil pole Jaapanil tegemist üksi Hiinaga, vaid ka oma teise suure naabrina, S. N. V. Liiduga.

S. N. V. L. poolt Hiinas etendatava osa kohta kirjutab üks Kauge Ida olude hea tundja, dr. Legendre, hiljuti „Illustration“is“ kokkuvõetult järgmist:

See oli 1924. aastal, kui toores ja võimuahne enamlik Venemaa ilmus Hiina näitelavale. Püüdes end näidata Hiina huvide esikaitsjana võttis ta Inglismaa, Ühendriikide, Prantsusmaa ja Jaapani suhtes kohe äärmiselt väljakutsuva tooni. Ta tõstis valjusti häält ja seletas, ta olevat tulnud vabastajana, „kiskuma Aasiat välja imperialistlike rahvaste veriste küünte vahelt“. Oma kihutustöö tegemiseks ta valis kõiksugu vorme, kõiksugu moondamisviise. Auahnuselt tuntud hiina haritlastele ta rääkis eurooplaste püüdest neid järk-järguliselt orjastada. Hiina teedel veoloomadena töötavaile kulidele, vaeseile põlluharijaille, keda seal on terve legioon, ja iga liiki käsitöölisele ta seletas eurooplaste ja ameeriklaste piirideta ahnusest ja nende isust Hiina

kaevanduste, söe, raua, nafta, vilja ja tekstiilsaaduste järele.

Sellisel propagandal oli seda enam edu, et 1925. ja 1926. aastal korralagedus Hiinas muutus järjest suuremaks. Kuid Moskva liialt kiirustas ja tegi suure vea, kui ta 1927. aastal Kesk-Hiinas tahtis haarata võimu enese kätte. Tekkis reaktsioon, ja Ameerika kaasamõjutusel moodustati Nankingis tuntud Tšang-Kai-Tšeki valitsus, kes punastele energiliselt hakkas vastu tegutsema. Kuid see „väikejalgne Tammerlan“ ei suutnud kasvavat anarhiat siiski täieliselt ohjeldada, ja juba 1928. aastal hakkas enamlaste mõju jälle kasvama. 1929. aastal õnnestus Moskval koondada oma venelasist ja hiinlasist agentide juhtimise alla enamik röövsalkadest ja desertööridest, keda nüüd näeme laastamas rikkaid Yang-Tse provintse. Praegusel momendil on tervelt neli rikkamat provintsi, kokku 700.000-kantkilomeetrilise pindalaga, punaste hordede võimuses, kes neid „bolševistlikult“ organiseerivad.

Kuid Moskva ei avalda oma tegevust mitte üksi Kesk- ja Lõuna-Hiinas, tema käed on mängus ka põhjapool, piiriäärseis provintside, millised Nõukogude poliitika edu suhtes omavad esmajärgulise strateegilise tähtsuse.

Kõige muu kõrval ei tule unustada üht, kõige tähtsamat, nimelt seda, et Nõukogud, kes on palju imperialistlikumad kui seda olid tsaarid, juba 1924. aastal Ida-Hiina raudteele uuesti n.-ö. „panid oma käpa peale“. Seega hoiavad nad nüüd oma kontrolli all kogu liikumise ses Hiina kirdepoolses osas.

Teisest küljest on Nõukogud seni ainult paberlikult nõustunud oma vägesid Urgast, Mongoolia pealinnast, tagasi tõmbama. Pole kahtlust, et Moskva poliitika kavakindlalt tüürib Aasia vallutamise suunas. Oma Aasia vallutamise kavas, mida ta palavlikult teostab juba kaheksa aasta jooksul, on enamlased, juhtumiks, kui nad Põhja-Hiinas peaksid pörkama tugevamale vastupanule, isegi ette näinud väga mõjuva tiibliikumise lääne poolt, kus nad on asunud organiseerima sõjakaid muhameedlasi Hiina Turkestanis, kes Hiina võimudele alati on palju muret tekitanud.

Kokkuvõttes leiab dr. Legendre, et Nõukogud Euroopa riikide asumaadele esimese hoobi andmiseks roh-

I Eesti vihmakuubede tööstus „GENTLEMAN“

Tallinn Viru t. 23.

Sovitab oma laost

impregneeritud } vihmakuubi.
kummeeritud
present-

Müük suurel ja väikesel arval.

Kaltselitlele hinnaalandus!

kem kui kunagi varem oma lootusi rajavad Hiina jõududele. Ta ütleb kõhklemata, et Inglismaal, Prantsusmaal ja Ühendriikidel tuleks kõigi võimalike abinõudega hoida alal Jaapani sõprus, sest punase Venemaa püüdeid võivat tasakaalustada ainult Jaapan oma „kõikvõimsa sõjaväega“. Inglismaa poolt mahajäetuna ja Ameerika merejõudude suurenemisest muret tundes võiks Jaapan hakata otsima poliitilist liginemist Nõukogude Venemaaga, seda enam, et venelaste vastuseismisel igasugune Jaapani majanduslik ekspansioon Hiinas võiks osutuda raskesti teostatavaks.

Kuni Šanghai sündmusteni oli see dr. Legendre'i vaatepunkt nähtavasti kavnis ligidane Inglise, Prantsuse ja P.-Ameerika Ühendriikide valitsuste omale, kuid nende hiljutised ühised sammud Tokios lasevad oletada selle teatud määral muutumist. Šanghai on Hiina suurimaid sadamaid ja selle lahtiolekust on kõik eelnimetatud suurriigid erilisel huvitatud. Tokio valitsus ei lakka küll kinnitamast, et ta Hiinas pooldab „lahtiste uste“ poliitikat ja et ta oma praeguse aktsiooniga ei taotle mingisuguseid muid sihte kui et sundida hiinlasi austama maksvaid lepinguid ja loobuma igasugusest jaapanlastevastasest propagandast ja Jaapani kaupade boikoteerimisest. Kuid jaapanlaste surveabinõud, mis nii väga sarnanevad sõjale, võivad hiinlasilt kutsuda välja vaenu kõigi võõrrahvaste vastu.

„Selliseil aegadel,“ kirjutab „The Times“, „tehakse vähe vahet ühe ja teise „võõra kuradi“ („foreign devil“) vahel. Kuigi jaapanlasil pole ehk mingeid kavatsusi Yang-Tse jõesuu blokeerimiseks — sest selline samm võiks kutsuda esile rahvusvahelise pinge ja tuua ainult kahju Jaapani kaubitsemisele Hiinas — võib patriootiline viha hiinlasi omalt poolt viia välja Šanghai blokeerimiseni“.

„Need oletused jaapanlasilt tarvitusele võetud abinõude suhtes,“ ütleb leht, „ei või muidugi tumestada fakti, et neid, Jaapani kaupade boikoteerimisega ja Jaapani kodanikele kallaletungimistega, tõsiselt nõnda tegutsema provotseeriti.“ Teame ju, kuidas alles mõne aasta eest teisedki riigid seal umbes samasuguselt olid sunnitud talitama. 1927. aastal saatis Briti valitsus, kokkuleppel teiste riikidega, Šanghaisse tugeva ekspeditsioonijõu, et kaitsta seal rahvusvahelist linnaosa, n. n. International Settlement'i, hiinlaste rünnakute vastu. Ka Jaapan, Ühendriigid, Itaalia ja Prantsusmaa saatsid tookord sinna oma sõjalaevu ja meriväe dessantosi. Sir Austen Chamberlain seletas siis alamkojas, et juhtumil, kui Hiina võimud Briti kodanike kaitsmisel peaksid osutama võimetuiks, Tema Majesteedi valitsus end loeb õigustatuks saatma oma sõjalisi jõude ka välis- poole International Settlement'i piire.

Praegusel korral leiavad jaapani kohapealsed võimud, et rohkearvulise ja ilmselt halvasti distsiplineeri-

tud hiina sõjaväe International Settlement'i otseses ligiduses viibimine on küllaldaseks põhjuseks, et mitte rahulduda Šanghai linnapealt antud lubadustega; nad otsustasid ettevaatuse abinõuna need hiina jõud linna aguleist välja tõrjuda ja jaapani kaupade boikoteerimise organiseerijate peastaabi võtta enda alla.

Hiinlased omalt poolt ei näita üles mingit järeleandmist, vaid korraldavad pealetungivaile jaapani jõududele üha tugevamat vastupanu, lubades oma suveräänsust kaitsta kuni lõpuni. Milline see lõpp tuleb, seda on praegu raske ette näha. Käesoleva alul tsiteeritud „Daily Herald“ ütleb, et „Šanghai ei tähenda veel kogu Hiinat. Sisemaal on veel olemas suuri jõude, millised vaid aegamööda tulevad mängu. Kaartidel võib olla, et see uus invasioon ei lõpe Jaapani imperialismi võiduga, vaid pigemini küll tema enesetapmisega.“

See on üks oletusi, nagu neid praeguste Kauge Ida sündmuste puhul juba küllalt on väljendatud.

Kui jaapanlased möödunud jaanuari alul Tšin-Tseu enda alla võtsid ja marssal Tšang-Su-Liangi väed võitluseta tõmbusid tagasi teisele poole hiina müüri, siis arvati üldiselt, et sellega on sõjalistel operatsioonidel lõpp ja et Nankingil nüüd ei jää muud üle kui astuda jaapanlastega vahetult läbirääkimistesse. See arvamine osutus aga täiesti ekslikuks, kuna hiina rahvuslaste õhutusel (muidugi ka punaste agentide kaastegevusel) jaapanivastane liikumine kõikjal on aina kasvamas. Kui valitsus tahakski seda liikumist ohjeldada, siis puudub tal selleks praeguses olukorras küllaldane autoriteet, küllaldane võim.

Teisest küljest arvati ka, et jaapanlaste edasitungimine Ida-Hiina raudtee piirkonda nad seal paratamatult viib kokkupõrkele venelastega, kuid seegi arvamine osutus ekslikuks. Nüüd kirjutab prantslaste „Le Temps“, et „Venemaa ja Jaapan, kes Simonoseki lepingust saadik Kauges Idas teineteisega olid võistlemas, on nüüd, kus tegemist on Mandžuuria, sundinud vaikima kõik oma vastastikused vaenutused. On täiesti selge, et kumbki maa edaspidi, kui on tegemist teise huvidega, oma isiklikud ambitsioonid unustab ära, ja et pole vähimatki lootust, nagu võiksid Nõukogud Mandžuurias alata sõda ja seal end jaapanlasilt teiskordselt lasta peksta. Sääraseid lootusi võivad hellitada vaid isikud, kes oma soove võtavad sündinud tõsiasjadena...“

Venemaa ja Jaapan deklareerivad, et nad peavad kinni sõlmitud lepinguist, ja nende lepingute austamisel tunnevad nad endid solidaarsetena. Sarnases olukorras on ka arusaadav venelaste ja jaapanlaste tees, et ei ühed ega teised ei rikkunud Kelloggi pakti, tungides sisse, esimesed 1929. aastal Põhja-Mandžuuriasse ja teised 1931. aastal Lõuna-Mandžuuriasse; lepingute kaitsmist jõu abil ei saa ju lugeda „rahvusliku poliitika instrumendina“ peetavaks sõjaks.“

Joter.

KES ON MEIE TÕELINE RAHVUSKANGELANE?

Möttemõlgutusi ajaloo rahvuslik-pedagoogilisest tähtsusest

Lehitsedes üht saksa ajakirja leidsin selles kahel kõrvuti aseneval leheküljel kaks karikatuuri. Ühel neist olid kujutatud kuulus saksa füüsik ja matemaatik prof. Einstein ja samuti ülemaailmse kuulsusega india kirjanik Rabindranath Tagore. Teisel esinesid väljakutsuvas poosis omaaegsed poksi-maailmameistrid Dempsey ja Carpentier. Piltide all seisis järgmine tekst „Das Volk will seine Götzen haben. Sind's nicht die, dann sind's die?“ (Rahvas tahab omada ebajumalaid. Kui ei ole nendeks need (s. t. vaimuilma esindajad Einstein ja Tagore), ehk on siis need (toore füüsilise jõu esindajad Dempsey ja Carpentier)?

Neis kahes karikatuuris kahtlemata peitub sügav mõte. Siin kaheldakse küsimuse juures, kas vaimutege-lased on veel meie päevil publiku lemmikuiks või ideaalkujudeks. Kas enim ei ole nendeks saamas füüsilise jõu esindajad — spordimehed? On kahtlemata tõsi, et igal ajal tahab rahvas omada mõnesuguseid „ebajumalaid“. Ikka peavad publikul olema oma lemmikud, kes kohati, eriti noorsoo seas, saavad ideaalkujudeks.

Kuid aeg ja rahvamass on tujukad. Kord kantakse kilbil mõnd väljapaistvat kunstnikku, kirjanikku või teadlast. Teinekord seevastu jälle jumaldatakse mõnd rüütellikku sangarit. On olnud ajaloo kestes aegu, kus publiku lemmikuiks olid vagad üksiklased ja ennast-piitsutavad usuhullustajad. Nende eeskuju leidis laia-des rahvamassides rohket järeletegemist. Üksteise või-du mõeldi välja haruldasemaid piinu õndsuse saavutamiseks. See oli hämaral keskajal. Veel vanemal ajal jumaldati greeka vabariikides väljapaistvaid sportlasi. Vastandiks keskaja ideaalidele, millal püüti kõigi abinõudega suretada Vana Aadamat, s. o. patust liha, valitses tolleaegses Greekas just selle patuse liha kultus. Ideaaliks loeti ilusat, hästi arenenud keha.

Publiku meelemuutus võib sündida sageli ka õige lühikese aja kestes. Mäletan mõned aastad tagasi Tartu ühes üliõpilasorganisatsioonis peetud omaaegse Tartu ülikooli prof. Tallgreni ettekannet noorsoo ideaalidest. Ta näitas selles, kuidas enne maailmasõda ja veel 1917. a. revolutsiooni ajalgi oli noorsoo ideaaliks kunstniku või teadlase tüüp. Ta maalis üksikuid joon-nigi, mida see kuju pidi evima. Kindlasti oli see kuidagi nõrk ja veidi haiglane. Ta omas pikad juuksed. Välises esinemises ei olnud tal seda iseteadvust ja kindlust, mis on omane elegantsele härrale. Ühele osale õpi-las- ja üliõpilaskonnast oli see kindlasti Eestiski ideaal-kujuks, keda püüti jäljendada nii tegudes kui ka välimuses.

Kui vaadelda aga noorsugu ainult mõned aastad hiljem — pärast maailmasõda — siis võidi märgata

teravat muudatust selle ideaalides. Noorsoo ideaalku-juks oli siis — prof. Tallgren tõi näiteid Pariisist — sootuks teissugune tüüp. Nõrga ja boheemliku kunst-niku asemele oli astunud elegantne härrasmees, kes te-geles enam majanduslikel aladel. See äriiline ja töös-tuslik ideaal vallutas noori niivõrd, et mõned juba kooli ajal püüdsid tegelda millegi praktilisega — maalimise või kirjutamise asemel. Ja kas ei ole see muutus meilgi täiel määral sündinud? Meie noored, selle asemel, et juurelda mõne filosoofilise, läbi ja läbi abstraktse, teemi kallal, nagu varem, tormavad spordiplatsidele jne. Omavaheliste ägedate vaidluskoosolekute asemel võis-teldakse pallimängus, suusatamises jne. Meie kesk-kooliõpilane, rääkimata üliõpilasest, ei ole enam see pikkade juustega kohmetu filosoof, vaid tahaks meel-sasti olla hästiriidetatud härrasmees.

Teatud ideaalide kujunemisel on suur tähtsus era-kordseil suursündmusil, nagu olid seda hiljuti maailma-sõda, 1917. a. vene revolutsioon ja sellele järgnenud va-badussõjad. Sarnaseid suursündmusi on ka varem olnud ajaloo. Need toovad endaga sageli kaasa ümberhinnan-guid. Võib-olla ajastul 1917. a. revolutsiooni ümber oli meieigi intelligentsem osa seltskonnast võrdlemisi inter-natsionaalsete vaadetega. Pärast maailmasõda ja sel-lele järgnevaid revolutsioone ja sõdu sai aga rahvuslik idee uut toitu. Suured Euroopa keisririigid lagunesid ja nende valitsuse all olnud rahvad ruttasid end vabaks tegema. Vaimustusega organiseeriti rahvuslikku sõja-väge, rahvuslikke valitsus-, kohtu- ja kultuurasutusi. See heroiline ajajärk mõjustas teataval määral publiku ideaale. Hakati võrdlema olnud võitlust kaugemas minevikus olnud suursündmustega. Idealiseeriti vanu rahvuskangelasi. Tuletati meele nende tööd isamaa ja rahva kasuks ja seati nad noorsoole ideaalideks.

Eesti vabadussõda äratas ka meie rahva enesetunde jälle täiel määral ellu. Ka siin hakati kinkima rohkem tähelepanu ajaloole. Ilmnes, et teatrisel ajal läk-sid kõige paremini tükid, kus esines heroiline moment, näit. „Orleani neitsi“ jne. Kärsitult ootas publik, et nii olnud vabadussõda kui ka varem olnud ajaloolised suur-sündmused leiaksid vastukaja meie ilukirjanduses. Kui Albert Kivikas ühes oma raamatukeses hüüdis: „Maha lüüriline šokolaad! Andke meile toitvat karbonaadi!“ siis kajastus siit just publiku nõue. Oldi tüdinud ma-gusaist või lüürilisist värsikestest ja novelliketest. Ta-heti saada tusedat proosat rahva elu kujutava romaani näol. Kivikas ise tuligi omalt poolt sellele soovile vas-tu kirjutades oma romaani kolmiku.

Teised süvenesid ajaloosse, püüdes siit tuua esile pilte, mis kujutasid eestlaste varem olnud võitlusi oma

iseseisvuse eest. Hakati idealiseerima Lembitut ja otsiti 1343. a. Harju mässu tegelastegi seas rahvuskangelasi. Minki isegi kaugemale. Hakati elustama eestipäraseid traditsioone ja kultusi. Jürripäev, millal algas 1343. a. mäss, taheti muuta pühaks ja mõnes ringkonnas hakati restaureerima vana eesti usku, et seda jälle tarvitusele võtta.

Selle püüde tulemusena saabus muu hulgas dr. med. J. Luiga sulest teos, milles täiesti peegeldub vabadsõjale järgnev heroiline ajastu. Töö kannab pealkirja: „Eesti vabadusvõitlus 1343—1345“. Selles elavalt kirjutatud raamatus on vastandina balti sakslaste poolt avaldatud töödele eesti osa reljeefselt välja tõstetud. Ja kui see tugineks täiesti ajaloolikele, võiks seda pidada üheks paremaks rahvusliku tendentsiga kirjutatud ajalooliseks teoseks.

Enne kui minna edasi Eesti rahvusliku kangelastüübi vaatlemisel, peatume veidi ajaloo tähtsusele rahvusliku kasvatuse ainena. Siis saame aru, miks ajaloo on korduvalt otsitud eeskujud olevikule, teiste sõnadega — miks otsime minevikust väljapaistvaid rahvakangelasi.

Minevikku käsitlevad teadused on olnud rahvaste ärkamisel iseteadvusele üheks mõjuvaimaks teguriks. Ajaloo kõrval on peaaegu niisama tähtsad: rahvaluule, keeleteadus ja etnograafia. Ajalugu õieti on üks vähe- seid alasid, mille abil on võimalik noorsoos ja laiemais kihtides isamaa- armastust ja rahvuslikku uhkust virgutada. Rahvas tunneb end uhkena, kui ta teab, et temal on suur ja kuulsusrikas minevik. Ka eesti orirahvas ajas enese püsti, kui talle kõneldi, et tema esivanemad on olnud kord ise- enda peremehed, et nad ei jäänud avalikul vaenuväljal alla ühelegi naabrile, olgu see venelane, skandi- naavlane või lätlane, ja et eesti rahvas oli neil aegadel ühel kultuuri- astmel oma naabritega.

Kui heidame pilgu lähemasse minevikku ja vaata- tame järele, kuidas sündis eesti rahva ärkamine läinud sajandi 60-dail ja 70-dail aastail, siis märkame, et kohe liikumise alul leiti möödapääsmatult tarviliseks eesti ajaloo tundmaõppimine ja õpetamine. Juba 1863. a. lõpul, millal meie rahvuslik liikumine oli astunud esi- mesi arglikke samme, on osa nende tegelaste keskel olnud harutusel kodumaa eestipärase orientatsiooniga ajaloo koostamise ja väljaandmise küsimus, kusjuures eriti rõhutati selle rahvuspedagoogilist väärtust. Algas tehti Peterburi Eesti patriootide ringkonnas. Neli eesti rahvasõpra — Köler, Karell, Russov ja Berend- hof — olid sellise ajaloo vajaduse suhtes jõudnud üks-

meelsele veendumusele. *) Mõeldi, nagu kirjutab Köler oma kirjas Hurdale, „rahva vaimu natuke ära- tada“. Seega, veel enne kui tekkisid teised kandva- mad rahvuslikud üritused, jõuti veendumusele eesti ajaloo vajaduse suhtes. Siin oli aga ette näha rida raskusi. Kõigepealt asja ainele külg, siis tšensori tõkkel ja kõige tähtsamana autori küsimus. Viimane asjaolu pidurdaski ettevõtte mitmeks aastaks. Küsi- muse alla tulid Kreutzwald ja Jannsen. Esimesel ei olnud aga aega ja Jannseni suhtes oli karta, et ta kir- jutaks „liig aralt“. Hurt, kelle hoole anti autori leidmine, mõtles nüüd, et keegi Peterburi patriootidest peaks kirjutama töö, kuid tema ise hoolit- seks Tartus teose rahvalise keele eest. Alles 1868. a. oldi nii kaugel, et Eesti ajaloo kirjutamisega võidi algust teha. Koguni kaks meest panid käed külge: C. R. Jakobson ja J. Hurt.

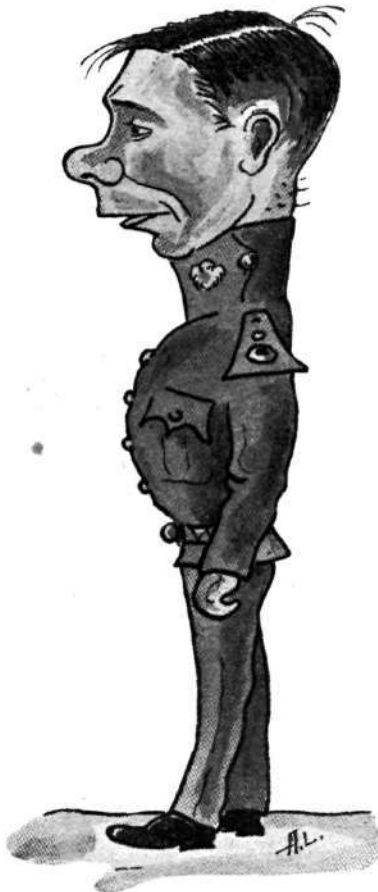
Sama aasta oktoobris ilmus Jakobso- nil esimene „Kolmest isamaa kõnest“ ja samal sügisel koostas Hurt ka oma „Pildid isamaa sündinud as- just“. Need kaks tööd on ühtlasi esi- mesteks pääsukesteks eesti ajaloo- kirjanduse alal. Jakobson oma isa- maa kõnedes tahtis kõnelda eesti rahva vaheldusrohkest saatusest. Seda tahtis ta teha senise saksa kä- situse asemel eesti vaimus. „Eesti südamest Eesti südamesse“ taheti siin kõnelda, et tõsta oleviku inimes- tes lugupidamist oma väikese ja sa- jandite kestes kurva saatuse osali- seks saanud, kuid edasitungiva ja oma olemasolu ja eluõiguse eest võitleva rahva vastu. Taheti tõsta lugupidamist oma rahva mineviku vastu selleks, et sel teel oleviku eest- lasis tõuseks lugupidamine enese vastu, et tõuseks eneseväärtuse tun- ne. Need olid põhiideed, millega Ja- kobson oma raamatu saatis rahva sekka. Hurda teoses oli 1/3 tekstist pühendatud vanade eestlaste kultuu- rilisele, ühiskondlik-poliitilisele ja majanduslikule olustikule ja nende

võitlusele oma iseseisvuse eest. Hurt ja Jakobson on püstitanud need peatulbad, mis on jäänud Eesti ajaloo uurimisele tähisteks järgnevail ajajärgudel: 1) kodumaa mineviku tundmaõppimisel peab keskuses seisma eesti rahva ajalugu, 2) kodumaa ajaloo senine käsitus tuleb ümber hinnata eesti rahva mineviku orientatsioonis, 3) kodumaa ajalugu peab olema rahvale kasvatajaks.

Need kolm põhiideed on edasi kandunud ka järg- neval ajastul, venestusajal, ja viljakamat arendamist

*) Vt. seejuures H. Kruusi kirjutust Ajaloolises Ajakirjas nr. 3—1930.

VAHT IDAPIIRIL I

Narva maleva pealik
major J. LEPP.

leidnud eesti iseseisvuse ajal, kus kodumaa mineviku tundmaõppimine sai soodsamaisse tingimusesse kui varem. Selle päranduse arendajana on suuri teeneid ka Villem Reimani.

Eelpool nägime, et ajaloolt on otsitud abi rahvusliku uhkuse ja enesetunde äratamiseks ja on siin saavutatud teatud tagajärgigi. On siiski kahtlejaid, kes näevad n.-n. rahvuslikus orientatsioonis ainult šovinistlikku tendentsi väänata tõsiasi niivõrd, et ajaloolisest teosest saab see, mida sellest otsinud rahvuslikud tegelased. Tõsisel ajalool olevat vaid üksainus tendents — nimelt tööetsimine.

Neile kahtlejaile võiks vastata järgmist: Ajalool kui teadusel on tendents üldsuse poole. Kuid ajaloolise teose ilme oleneb tema käsituse põhialustest. Kui käsitada ajalugu kui bioloogilist või sotsioloogilist arenemist, siis tööpoolest lakkab ajalugu olemast rahvuslik. Teadlane võtab siin arvesse ainult kõigi rahvaste juures korduvad nähtused, mida annab üldistada. Kuid peab tähendama, et seni ei ole see radikaalne vaade ajaloolle veel läbi löönud ja ajalugu tegeleb peamiselt üksikute rahvaste saatuse kirjeldamisega ja seda mitte ainult erimaade ja -rahvaste, vaid üldajaloodki. Teatud sotsioloogilisedki nähtused, nagu feodalism, pärisorjus jne., uuritakse läbi üksikute rahvaste ja maade järgi, kuna igalpool on siin teatud erinevusi. Üksikute eriuurimuste najal alles võiakse luua süntees. Ja kui vaatleme ajaloolisi sündmusi, siis märkame, et seni figureerivad neis, vaatamata ta rahvusvahelisile loo- sungeile, siiski erirahvused ja eririigid. Igal maal avaldub mingi üldisem nähtus teatava erinevusega. Ja kui paljude sündmuste tegelastena ei esine ainult teatud riik, teatud maakond, linn või üksik isik. Seega oleme õigustatud kirjutama ajalugu ühe teatud rahvuse, ühe teatud maa-ala ulatuses, ilma et tarvitseksime karta kõrvale libiseda teaduse platvormilt. Ja veel rohkemgi — oleme koguni õigustatudki kirjutama puhtrahvuslikku ajalugu, püüdes jälgida ainult oma rahva kultuuri ja ühiselu vorme ja neist otsida rahvuslikku omapära, sest see on meie südamele kõige lähemal. Seega ei jälgi meie mingit väärast tendentsi, vaid piiritleme käsitledavat ainetikku ainult teatud piirjoontega. Ainult ei tohi me teha seda viga, et identifitseerime oma rahva ajaloo oma maa ajaloo, sest siin mängisid teatud osa ka teised rahvused. Sel-

line viga on tehtud omal ajal balti-saksa uurijate poolt, tembeldades kohaliku vähemusrahvuse ajaloo kogu maa ajalooks. Nii palju rahvuslikku enesetunnet peab meil olema, et tõstame esikohale oma rahva ajaloo, sest teame, et meie rahvas on olnud siin maal alati enamusrahvuseks ja on olnud selle pinna põliseks harijaks. Kuid meie ei tohi vaikida surnuks teisi rahvusi. Selline rahvuslik orientatsioon kirjutatud ajalugu suudab ilma ilustamatagi täita rahvuslik-pedagoogilist ülesannet, mida temalt on otsitud.

Neid ülesandeid suudab ajalugu täita ainult siis, kui ta püsib teadusena ja peab silmas esma- joones tõde. Igasugune šovinistlik tendents on ajaloolle kui teadusele surmaks. Kui ajaloo uurija oma töös püüab läbi viia ainult rahvuslikku tendentsi ja sealjuures unustab tõe või ei suhtu küllalt erapooletult sündmusile ja küllalt kriitiliselt allikaile, siis — laseme kõnelda siin ajaloolasel dr. H. Sepal — „ei suudetaks kunagi luua teaduspärast Eesti orientatsiooni, vaid tehtaks tühja tööd ja toodaks Eesti teadusele ainult ääretu palju kahju. Meie Eesti ajaloolased peavad jääma nende meetodiliste nõuete juure, mis maksavad ajaloo uurimise suhtes kõigis teistes kultuurmaadeski. Distsiplineerimatul fantaasial ei või olla ajaloolises uurimistöös paika. See ei vii meid ajaloolisele tööle lähemale.“

Näiteid sellest, milline ei pea olema rahvusliku orientatsiooniga teos, võiks esitada eestigi ajalookirjandusest. Meil on sedalaadi uurimist viljeldanud dr. J. Luiga. 1921. a. ilmus tema sulest „Eesti Kirjanduses“ palju numbreid läbiv uurimus eestlaste vabadusvõitlusest 13. sajandi alul ja 1924. aastal eriraamat „Eesti vabadusvõitlus 1343—1345“. Mõlema töö puhul on palju sõna võetud ja asjata oleks kõike seda korjata. Esitame siin ainult eriteadlaste arvustustest mõned tsitaadid. „Ajaloosises Ajakirjas“ nr. 1—1922 mainib praegune Tartu ülik. prof. H. Moora: „Dr. Luiga tahab meie ajalugu valgustada uuel seisukohalt, läheb aga seejuures modernismis tolle aja inimeste (näit. Lembitu) ja nähtuste kujutamises ning omavolis ajalooliste sündmuste seletamises peaaegu igast piirist üle... Nii heameelega kui näeksimegi eestlaste riiklikku korda, „diplomaatiat“ ja „stradeegiat“ nii suurele täiusele arenenutena nagu dr. Luiga püüab näidata, peame siiski tunnistama, et tema tööde tagajärjed on täiesti fantastilised.“ Luigalt 1343—1345.

VAHT IDAPIIRIL II

Narva maleva pealiku abi
kapten G. MAASIK.

aastate vabadusvõitluse üle kirjutatud raamatut arvustades leiab dr. H. Sepp igal sammul ajaloolasele lubamatuid eksimusi. Tema lõppotsus töö kohta on: „Dr. Luiga on oma uurimuses näidanud, et ta kaugeltki ei ole suutnud endale ülesseatud suure ülesandega rahuldavalt valmis saada... Uurides suurt vabadusvõitlust a. 1343—1345 ja selle eellugu ei ole dr. Luiga sellesse küsimusse suuremat juure toonud, vaid allikatega ja teadusliku kirjandusega oskamatult või omavoliliselt ümber käies näidanud, et ta õigele tööle ei ole asunud. Ta on küll katsunud võimalikult palju uut anda ja otse loopinud uusi väiteid, ilma et oleks neid suutnud viia tarvilisse kontakti allikatega ja teadusliku kirjandusega... See, mis Reimani teeb tõesti positiivseks Eesti orientatsiooniga ajaloolaseks, puudub käesolevas dr. Luiga teoses: see on lugupidamine ajaloolise uurimistöö meetodi vastu, hoolikas ja kriitiline suhtumine allikainesse ja teaduslikku erikirjandusse. Ainult see tee aitab Eesti orientatsiooni meie ajaloos läbi viia.“

Kui nüüd ajaloo näol on leitud võrdlemisi tagajärjekas abinõu meie rahvusliku enesetunde kasvatamiseks ja kõvendamiseks, siis tuleb selle eest hoolt kanda, et meie ajalugu ja ajaloo-varasalved arhiivid ei jääks surnud varandusteks, mida keegi ei näe, millest midagi ei ole kuulda. Neid tuleb hakata hoolikamalt rahva sekka viima. Vähe on ajaloo õpetamisest koolipingis, mis pea unustatakse. Ajaloost peab kõneldama nii vanale kui ka noorele, temast tuleb kirjutada ajalehis ja ajakirjades. Tema aimestik peaks leidma küllaldast vastukaja ka ilukirjanduses. Tuleb siiski loobuda bulvaarilehelisest ajaloo käsitusest, kus otsitakse ajaloost ainult kõmu publiku momendikõdi jaoks. Leidub teisigi teid ajaloo huvitavaks tege- miseks.

Tuleb konstateerida, et ajalugu ongi teed leidnud nii meie ajakirjandusse kui ka ilukirjandusse. Läänud sajandil ja käesoleva sajandi alul vaimustasid eesti lugejat Vilde, Bornhöhe ja Saali ajaloolise sisuga jutud ja romaanid ja viimaseil aastailgi on ilmunud mitmeid ajaloolise tagapõhjaga töid. Ei või siiski öelda, et enamik kirjanikke oleks suutnud läbi tungida mineviku udust ja näha küllalt selgesti ajaloolisi sündmusi ja miljööd, mida nad on käsitanud oma töis. Enamik ajaloolisi romaane ja näidendeid on seega paljad nukuteatrid, ilma sisemise realiteedita, näit. Adsoni: „Toomapäev“ j. t. Mitte asjata ei maini vene kunsti- ajaloolane Aleksander Benua, et ajaloolise läbinägemise and olevat kõige haruldasemaid nähtusi maailmas. See maksab peaaegu kõigil kunstialadel. Ometi leidub ka eesti kirjanduses tõesti häid ajaloolise tagapõhjaga raamatuid. Neid ei tule otsida ei Bornhöhe, Saali ega paljude teiste ajaloolisi teeme käsitavate kirjanike reast. Sel otsingul kindlasti ei saa mööduda Eduard Vilde suurtest romaanidest „Maatra sõda“ ja „Prohvet Maltsvet“. Kuid kas ei tuleks lugeda kõige paremaks tööks sel alal Tammsaare „Tõde ja õigust“?

Mainisin kord eespool, et suur maailmasõda ja sellele järgnev rahvaste võitlus oma iseseisvuse eest tõi esile teatud heroilise ajajärgu nii meil kui ka teis-

tes noortes riikides. Hakati otsima lähemast ja kaugemast minevikust heroilist ja suurt. Januneti rahvuskangelase järele. Seesama otsimine peegeldus ka kirjanduses. Kuid vististi autori tahtmata on sel otsingujärgul sündinud meie kirjanduses kuju, kes tohiks kõige rohkem vastata eesti rahvuskangelase nõudeile. Selleks tohiks olla Tammsaare „Tõde ja õigust“ I köite peakangelane Vargamäe Andres.

Võib-olla ei ole paljud sellega päri, et tahan üles upitada sellise matsi-välimusega kuju, kelle kümmevajanud selg ja üldkogu tuletavad meele ennem orja kui rüütellikku kangelast ja kelle ümber ei lehti romantika lõhnagi. Peab siis selline olema see ajaloost nii hoolikalt otsitud ideaalkuju, kelle asetaksime pje- destaalile meie noorsoole imetlemiseks? Meil oleks tema pärast natuke häbi ja me ei julgeks teda kellelegi näidata, sest teistel rahvastel on oma Matthias Corvinused, Garibaldid, Wilhelm Tellid ja Andreas Hoferid, kes kõik on olnud sõjakangelased. Isegi prantsuse neiu Jeanne D'Arc, kes vabastas Prantsusmaa inglasist, oli kaunistatud selliste rüütellike omadustega. Oleksime tahtnud saada endalegi kedagi nende väärilist. Seepärast oleme aastaid asjatult otsinud sobivat kandidaati nii XIII kui ka XIV sajandi vabadusvõitlejate ridadest. Küll oleme heitnud silma Lembitule, küll neile neljale eesti kuningale 1343. aastast, kuid õnnetuseks on ajalugu neist nii vähe andmeid säilitanud, et me neist peagu midagi ei tea. Nii on jäädud siis peatuma mitte üksiku kangelase, vaid meie rahva ajaloo silmapaistvaima kangelasteo — 1343. a. jüriöö mässu — juures ja püütud luua selle pühitsemise traditsioone. Tõsi küll, sündmus ise lõppis haleda sissekukkumisega, kuid jüriöö pühitsemisega austame oma rahva vabadusearmastust. Sellega oleme oma sihi osaliseltki saavutanud, sest 1343. aasta mässujuhid omavad samasuguse rüütelliku tegumoe nagu need ungari, itaalia, saksa ja prantsuse vabadusvõitlejad.

Selles tendentsilises otsingus oleme siiski nagu mängust välja jätnud meie ajaloo arengu, mis ei pakugi palju kõditavat meie rahvusliku enesetunde rahuldamiseks. 13. sajandi algusest peale kuni läinud sajandi keskpaigani olid meie maal silmapaistvama rolli mängijaiks võõrad. Meie pidime ootama seni, kuni tuli kord meie kätte astumiseks ajaloo näitelavale. Eesti rahvast ei saadud mööda minna juba XIX sajandi keskpaigast peale ja 1918. aastal viimaks astusime teiste rahvaste sekka iseseisva ja vaba rahvana. See sündmus igatahes on palju tähtsam kui kõik varem teostunud mässukatsed. Selleks, et eesti rahvas võis astuda ühevõrdsena teiste rahvaste sekka, oli aga tarvis nii väliseid kui ka sisemisi eeldusi. On kindel, et meie ei oleks iseseisvust saavutanud, kui rahvas ei oleks selleks küps olnud, kui meil oleksid puudunud majanduslikud eeldused ja haritud jõud. Püütakse nagu alahinnata seda ennatsalgavat tööd ja võitlust, mida pidas meie talupoeg — üks neist paljudest Vargamäe Andrestest — et oma ja oma laste elujärke muuta paremaks. Kuid just see kivide ja kändude kaalumine, karjamaade kuivatamine ja lõpuks poeg Indreku

koolisaatmine on töö, mil on lõpmatu suur tähtsus eesti rahva kultuurirahvaks ja iseriiklusele jõudmisel. Ja just see hall talumees on see tõeline rahvakangelane, kes ei paista küll kohe silma, kuid kes kaalub üles mõnedki mõõgakangelased.

Ärgu otsitagu ajaloost mingit väära kangelast, vaid tõstkem pjedestaalile see, kellel selleks on kõige rohkem õigust. Antagu meile tõetruu pilt meie talumehest ilma ilustamata, ilma ühtki eredamat värvitooni tarvitamata. Näidatagu meie noortele meie esivanemaid minevikus nende igapäevases töös ja puhkuses, mures ja rõõmus. Kuid sealjuures ärgu unustatagu kirjeldamast, millise visadusega see hall tõug on püüdnud ülespoole, millise raskusega on püütud, vaatamata äärmisele kehvusele, koguda raha, osta talud päriks, koolitada lapsi ja võidelda kätte lahedamat olukorda. Seejuures kümned põlved ei näinud ise oma püüete tulemusi. Alles meil on võimalus seda näha ja hinnata.

Ehkki otsisime veidi uhkema kujuga rahvusangelast, ei põlga meie südames ometi ära sedagi kangelast, kelle Tammsaare meile on annud. Sellest näeme oma eelkäijate tõelist palet ja neid ümbritsevat miljööd. See kahvatute värvidega maalitud pilt on lähe-

mal vaatlusel palju sümpaatsemgi kui mõni upsakas paraadikangelane, millistega uhkustavad teised rahvad. Mida rohkem teda vaatleme, seda rohkem õpime teda austama ja hindama tema vähe silmapaistvat, kuid sitket ja püsivat tööd parema tuleviku sihiga. Selle läbi õpime lugu pidama ka oma rahvast, oma kodumaast. Nähes, millise sitkusega enne meid sellest mulakamarast on kinni peetud, oskame meiegi selle väärtust rohkem hinnata. Kui siin ajalugu suudab olla abiks, siis on ta oma rahvuspedagoogilise otstarbe täitnud.

Kui kord tõesti tahetakse raiuda meie rahvusangelast kivisse või valada metalli, siis vaevalt oleks õige teda kujutada Lembituna, või veel vähem nende nelja klouni riides eesti kuningana jüriöö-mässust, vaid seda kujutatagu selle halli tundmatu eesti talumehena, kes on töötanud ja lootnud, ise paremat põlve ja vabadust nägemata. See on meie õige ajalookangelane. Nagu maailmasõja lõppedes püstitati mälestusambaid kindralite asemel tundmatuile kaevikusõdureile, kes olid tõelised sõja võitjad, nii tuleks meilgi mälestada seda suurt tundmatut töömeest — üht neist paljudest Vargamäe Andredest.

Mag. A. Soom.

Kadriorg talvel.

VÄRAV ORIENTI

Reisikiri „Kaitse Kodu!le“ Marseille'st

Südataalve, s. o. 1. veebruari, hommikul kell 5 Marseille's väljun Genfi kiirrongilt, mis Grenoble'ist toob viie tunniga kohale ja kihutab siis edasi Nice'i (Nizasse), Siniranniku südamesse.

Lõuna-Prantsusmaa ööd rongis veedetuna võivad olla lõdisema panevalt külmad, mis ei hooli kaasavõetud üsna paksupoolsest sügispalitust. Imestad kõrvalpingil magavat prantslast, kellele ta „vakstust“ vihmakuub näib olevat võrdsest hea tihedakarvalisele lambanahksele kasukale.

Lõdisemine kaob ja unustad külmakartmatu prantslase, kui tuletad meele, et oled Vahemere rannikul. Seljataga nähtuna juba mitme maa mitmeid suurlinnu, milledega tutvumine jõudnud tahes-tahtmatult väsitada, ja seetõttu sees kartust, et energia siin, Marseille's, võib muutuda loiuks ja silmad tuhmiks.

Kuid Marseille mõjus eleksiirina. Kohvikud juba lahti (ikka kella 5-st hommikul), mistõttu „kütteineks“ kohe võimalik saada kohvi croissant'idega (poolkuu-saiakestega). Tänavail öise elavuse asemele signemisel juba uus — hommikune äri- ja tööelu. Edasi — linna sisse. Mäekingul asetsevast jaamast alla piki Dugommier' bulvaari, kuni jõuad La Canebière'ile.

See on Marseille' peatuiksoon ja elavuselt — üllatuseks — suurim Prantsusmaal, ületav koguni Pariisi liikumise pöörast kihinat. Le Marseillais (marseilane) ja Le Parisien (pariislane) on enamikus kaks prantslast, kes üksteist parima heameelega alatihti nokivad, ja nii ütlebki marseilane uhkena oma Canebière'ile, et „Que si Paris avait une Canebière, ce serait un petit Marseille“. See ütetus oleks lokaalpatriotismina vähem rabav kui nüüd, millal tead, et marseilasil oma Canebière'i-uhkusega on küllaldaselt põhjust seista tööpõhjal. Kuid tuleb ikkagi imestada seda marseilaste ütelt: kui Pariisil oleks Canebière, siis Pariis oleks väike Marseille! Esimene maja Canebière'ile ehitati a. 1666, kuid alles ligi sada aastat hiljem ehitati teisi juure. Kuid nüüd — täieline metamorfoos, võrrelduna sellega, mis oli vanasti — inimeste edasi-tagasi voolamine, mis ei näi lõppeda tahtvat „ei ial iganes“, auto autos kinni ja säärane, peagu ummiklikuna mõjuv liikumine tänaval, mis on 25 m lai.

Vanasadam, Vieux-Port, asetseb südalinna läheduses. Jõudnud vanasadama juure märkad veidralt kentakat ehitust kahe kõrge torniga (kõrgus 86 m), mis ühendatud mingi ristpuuga, mille küljest ripub alla hulk metallkõisi. Need metallkõied veavad, nagu lähemala jõudnult on päris selge, üle 200—300 m laiuse Vanasadama suurt platvormi inimestega. Kogu see „transbordeur“ (nagu ta nimetus), mis ehitatud hiiglatööna 27 aasta eest, tahab kuidagi olla võrdne Hamburgi sadama Elbe tunnelile, kuigi küll mitte jõealusena, vaid maapealsena. „Transbordeuri“ praktiline väärtus täielise otstarbekohasuse seisukohalt tundub küll küsita-

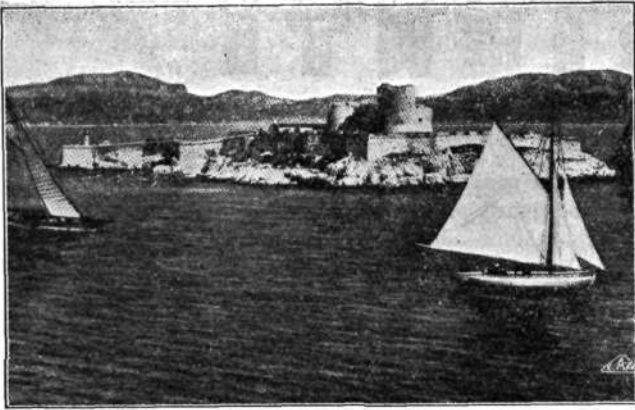
vana, kuid seda selgemalt tundub, et „transbordeur“ on „tore monstrum“. Alatisel sõidul edasi ja tagasi üle vanasadama suu liigub „transbordeuri“ platvorm nagu mingi suur tigu, mille lamedal kaanel on ruumi mõnekümnele inimesele ja paarile sõidukile.

Marseille on kena ja tal on küllalt vaatamisväärilisi kohti, kuid nende kenaduste ja vaatamisvääruste hulgas ei puudu mustus, otse ropp mustus. Oled juba harjunud, et Pariisis meesterahvaile nende n. n. kergemat sorti loomuliku häda lahendamiseks on kõikjal linnas ehitatud omamoodi „plekktorvikud“, mis kõigi möödaminejate pilkudele jätavad vaatlemiseks „asjaõieandajate“ pead ja jalaääred. Oled juba jõudnud veendumusele, et see ainult keha kõskkoha varjamine kuulub lääne kõrge tsivilisatsiooni hulka, oled jätnud ka imestamise, et Lyonis, selles päris puhtas linnas, on Rhône'i kenal kaldapuiesteel iga 125 m järele (!) üks asjaõieandamise koht (ehitatud nägusa betoonsambana, mis seest tarviliselt tühi ja Rhône'i poolt küljest varjatud plekktahvliga), kuid ei saa vältida üllatust, nähes järjestikku-tihti Marseille' mustust. Marseille' katedraali, millele nurgakivi pani Louis Napoléon a. 1852, hinnatakse kõige kaunimaks kirikuks, mis Prantsusmaal ehitatud 16. sajandist saadik. Ehitus on tõesti hiiglaslik ja ühtlasi kaunis, mida päris ülearu- ne veel uuesti kinnitada, kuid sülitamisega peab ütleva — millist jõledat mustust. Seda muidugi mitte kiriku sees, vaid „oreoolina“ ta ümber. Monumentaalsed trepid, mis katedraali juurest laskuvad sadamasillale, on täis mitte üksnes igasugust prahti ja prügi, vaid ka — inimrooja. Küllalt vaeva, et oma jalgadega ei rikuks seda katedraali treppide mosaiiki...

See mustus ei ole katedraali erakordne iseäraldus, vaid nii-öelda üsna tavaline nähtus Marseille's. Uulitsad ja platsid, peale kesklinna hiilgeosade, on pühkmekastiks kõigile kodanikele. Äravisatud plekk-karpe, toidujäänuseid, paberiprahti — kõike seda koguneb järjest hunnikutesse: Need veetakse küll minema, kuid paljudes kohtades paistab, et see ei kaitse linna mustusest, küll aga päästab linna uppumisest mustusesse, mis koristamata jäämisel tõuseks Notre Dame de la Garde'inigi, mis on linna kõrgeim punkt. Üle tänavate mustuse lehvib pesu, kuivama pandud erilistele orkidele ja nõõridele, mis on vältimatuks lisaseadeldiseks iga tavalise kodaniku korteri akendele. Nii siis jaluta all

Piltte Marseille'st. Notre Dame de la Garde'i kiriku tipp — 10 meetri kõrgune Neitsi Maarja kuju Marseille' kõrgeima punktina.

Piltte Marseille'st. Château d'If — Monte-Kristo vangla.

läbi mustuse ja pea kohal — hea, et küllalt kõrgel — lehviv kuivalt pesu, ikka paar sokke ja mõni muu asi, mis näeb välja armetuvõitu riidetükina. Kuid värvikirevust on küllalt. Selle eest hoolitseb mitte ainult pesu, vaid ka Marseille' inimesed ise, keda on nahavärvilt valgete ja kollakate kõrval rohkesti kohvipruune segaverelisi ja eebenpuu-musti. Marseille on värv kogu sellele, mida nimetatakse ühtlaselt „Oriendiks“, olgu selleks Idaks siis Aafrika, Väike-Aasia või Madagaskar. Rohkesti liigub tänavatel mustanahkseid sõdureid rohelistes sinelites ja punastes fezides, kes Prantsusmaale sõduritena suure tähtsusega mehed. Neid barbareid on osatud hinnata ja sadamas on püstitatud suur värv ausambana kõigile neile koloniaalsõdureile, kes oriendist toodi Marseille' kaudu sõdima sakslaste vastu Prantsuse vabariigi eest.

Sagedasti tundub Marseille's, et see 800.000 elanikuga linn, suuruselt maailma viies sadam, on mitte enam Lääne-Euroopasse kuuluv, vaid Lõunasse, või asukohast mööda minnes ja mõiste järele nagu õigemini öeldes — ka Orient.

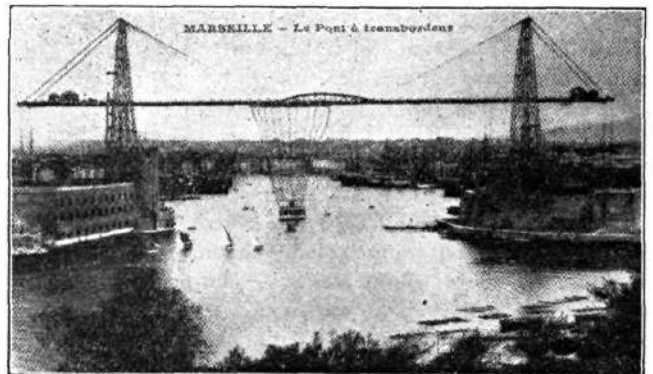
Lõunapoolset on Marseille's palju. Veebruar, südatav — nagu alul öeldud — ja see on nii meie-suvine, et kastetakse uulitsaid (seda siiski ka tehakse), kunstjää-müüjad varjavad oma kaupa riidekottidega päikese kiirte eest, uulitsatel liigub mehi, kellest peagu enamik kuuevael ja mõned valgetes pükstes. Ja naised — neid jalutab õhtuti ilma mantliteta, siidkleitides, kandes õlgadel rebasenahtku, mis — viimased — on rohkem garnituur, uhkuse, kui hädatarviline soojuseandja. Ja Parc Borely's, kus Pierre Puget' mälestussammas, on peagu ainuüksi taimi ja puid, mis igavesti rohelised. Kasvab keskmisi palme, väikesi bambusi ja palju taimi, mis meie perenaiste poolt tubase soojuse käes lillepottides kasvatatult kiratsevad võrreldes selle lopsakusega, milles nad on siin lahtise taeva all.

Kuigi Marseille on tähtis osa Prantsusmaast, kelle kullasalved kõige rikkalikumad Euroopas, areneb siingi „chômage“, tööpõud. Töötute arv on järjest kasvav. Tööstöörside juures on suurt tungi. Sadamas on palju logelejaid, kes vist teeksid tööd, kui seda oleks. Et tööd vähe, siis surmataakse aega tegevusetusega, millel puudub positiivsus. Sadamas on müüridele võõbatud

suuremõdulisi kommunistlikke märke ja hüüdsõnu. Märkad siin ja seal müüridele võõbatud sirpi ja vasarat ja soovitusi lugeda kommunistlikke lehti. Ka Marseille' sadamas on tegevus vaikne ja rida suuri laevamürakaid asub „surnuankrus“. Töötulist sadamatöölisest on paljud peavarjuta. Üllatuseks oli, et kaks meest magasid, s. t. lasti magada täielikus rahu raekoja trepil — kumbki mees kummalgi pool sissekäiku. See oli hommikul kell 7. Veel võis Börsiplatsil, uhke liiklemise keskuses, bulvaari pinkidel näha magajaid. See oli õhtul kell 8.

Marseille' kohta kirjutamisel oleks tüssamine, kui jätaksin välispoole tähelepanu Château d'If'i, mis erilise huvi osaline meilgi paljuloetud Alexandre Dumas' romaani „Monte-Cristo tõttu. Château d'If, mille ehitusele alus pandi enam kui 400 aastat tagasi Marseille' kaitsmiseks hispaanlaste kallaletungide vastu mere poolt, asetseb väikesel saarekesel Marseille' lähedal. Aurikul, mis sarnane meie Kalaranna-Pirita liini omadele, on sinna paarkümmend minutit sõitu. Hiljem Château d'If, oma paksude kivimüüride tõttu kõva kindlus, muudeti vanglaks, kus inimesi peeti väga halbades oludes, sügavates keldrites, kinni väga mitmesugustel põhjustel. Château d'If'is on vangidena olnud „Mees raudmaskiga“, kelle isiku salapärasust ei ole hajutanud ka sajandid, edasi Mirabeau ja Philippe Egalité, Prantsuse revolutsiooni ajaloost tuntud mehed. Château d'If'is kui surnukambris puhkas 30 aastat oma viimset und ka Kléber, Napoleoni kaaslane, kelle Egiptuse sõjakäigul tappis üks araablane.

Kõige huvitavamana näidatakse saarel külastajatele peagu täiesti pilkase pimedusega kongi, millest põgenenud Edmond Dantes, teisiti krahv Monte Kristo, viisil, nagu seda kirjeldanud oma romaanis Dumas. Château d'If'i ruumidest on mitmed masendavalt sünged. Pimedatest paari meetri paksustest kivimüüridest seintega kongidest tungib ninasse, suhu ja silmadesse vängelt kanget lehka, mis peletab eemale surmamõistetute kongi lähemast vaatlemisest. Château d'If'is on sajandite kestes olnud palju inimeste vaevlemist pikkamööda piinaga tapvas olukorras. Seda ammu aegset võimaldavad nüüd kujutada Château d'If'i ruumid, mis siiani säilinud hästi ja mõjuvalt.

Piltte Marseille'st. Transbordeur, mis ühendab Vanasadamakaldaid. Ristiga on märgitud platvorm inimeste ülevõetaks.

Veel: ümber Marseille' on mägestikku, lahes on kaljusaarekesi, kuid linna enda kõrgeimaks punktiks on Notre Dame de la Garde. Selle tornist, ütlevad marseilased, olevat maailma kaunimaid vaateid. Kirik asetseb Marseille' kõrgeimal kingul ja võimaldab vaate 153 m kõrgusest, misjuures kiriku enda kõrgus on vaevalt üks kolmandik sellest kingu ja kiriku kogukõrgusest. Kiriku torni tipuks on mitte rist, vaid Neitsi Maarja kullatud kuju, mis 10 m kõrgune. See kirik, mis oma siseruumidega kahekordne (mõlemal kirikukorral koda jumalateenistuseks), on pühendatud Neitsi Maarjale kui Kaitsjale ja Päästjale. Selles kirikus, mis kuidagi tundus jätvat sügavama erimulje Kölni Doomist ja Pariisi Notre Dame'ist, on seinad tihedalt kaetud tahvlikestega, mis on nii-öelda kviitungid Neitsi Maarja päästetöödele. Neid tänutähti, milles jumalaema poole pööratakse, kui lapsed oma hea ema poole ja teda tänatakse protektsiooni eest, on seintele pandud meremeeste, sõjaväelaste ja nende sugulaste ning perekondade poolt. Kiriku kõrgest võlvlaest ripub kui kroonlühtrina alla rohkesti laevade ja aurikute mudelid, mis ka tänumärkideks Pühale Neitsile. Otsekui eriosakonnaks kiri-

kus on karkude rodu, mille tarvitamisest Neitsi tervendavasse väesse uskujad on vabanenud oma jalgade jõu tagasisaamisega.

Usklikkus otsekui eriliselt suure müsteeriumina on lahutamatu Marseille'st. Vanas linnaosas, kus tänavad kitsukesed, mõned ainult kaks meetrikest laiuses, ja majad teineteise nagu sisse tunginud, on Lenche'i platsikesel ka oma suur kirik. Sel kirikul on ristilöödud Kristuse suur kümne meetri kõrgune kuju välismüüri.

Samal kirikuplatsil on turg, kus varahommikust hilisõhtuni, päikesetõusust karbiidilampide süütamiseni, müüakse laudadelt väga mitmesuguseid toiduaineid — tiguseid, kalu, mandleid, apelsiine jne.

Müüjad karjuvad, mängivad lapsed kilkavad kuni õhtuni, mil plats oma hädise valgusega muutub päris pimedaks, ja siis paistab ristilöödud Kristuse kujult punane tuluke, mis kõik kokku on nagu salapärane vaatepilt, elu ja usu müsteerium lahutamatult segamini.

Marseille, 1. veebr.

Toomas Kivi.

Ärge kulutage raha välismaa saadustele, vaid kaitske kodumaa tööstust, tarvitades:

„GRANIIT“ põrandalakkvärvi
„DURO“ põrandalakki
„FURNITOL“ mööbilakki
„GRAFOLIN“ emailvärvi ja
piirituslakke & polituure.

Meie tööstus piiritus- & õilakkide alal, milline töötab juba 1910. a. peale, on viimasel ajal hoogsasti arenenud ja leidnud laialdast tarvitamist nii linnas kui maalgi. Me valmistame lakke ja lakkvärve igasuguseiks majapidamis- ja tööstuslikeks otstarbeiks, sealjuures täites ka riigi- ja omavalitsuste nõudeid, kes oma tähelepanu on pöörnud o/ü. H. Graf & E. Jürgens'i toodanguile, tellides spetsiaallakke ja teisi saadusi, millised seni välismaalt sisse toodi.

Tarvitajaskonna igapäevane laienemine tunnistab seega, et kodumaa tööstus suudab võistelda välismaaga, kuna ta on samaväärtuslik kvaliteedilt, hinnalt aga odavam.

Igaüks, kes ostab omamaa saadusi, kaitses ja toetab kodumaa tööstust, andes võimalust tööstusele arenemiseks ja rahvale töö ja teenistuse leidmiseks.

H. GRAF & E. JÜRGENS
o/ü.
Tallinn.

ESTI ENESEMÄÄRAMISE AADE 1905. AASTAL

Vene tsaaririigi ajaloole olid iseloomulikud pikad tardumise ajajärgud, mida läbistasid lühikesed poliitilised edasitõuked, harilikult järgnevad sõjalistele katastroofidele. Nii järgnes Krimmi sõja katastroofile — 60-date aastate suurte reformide ajajärk, millest alguse sai ka Eesti rahvuslik ärkamine. Ja pool aastasada hiljem järgnes Jaapani sõja katastroofile — 1905. aasta revolutsiooniliikumine.

Esimese pilguga näib 1905. a. liikumine olevat olnud Eestis puht-sotsiaalne: ta algas streikidega vabrikuis ja jõudis haripunktile mõisate rüüstamisega. Kuid lähemal vaatlusel näeme, et ta annab määratu tõuke edasi ka Eesti rahvusliku enesemääramise mõttele. Esimest korda Eesti poliitilistes eeskavades kergib üles rahvuslik-territoriaalse autonoomia nõue, mis varsti peab saama üldrahvuslikuks eeskavaks, levides nii sotsialistlikes kui ka kodanlikes ringides. Ühtlasi sünnivad põhjalikud muudatused Balti ühiskonna jõudude suhtes; nad asuvad algseisukohtadele, kust kümme aastat hiljem läheb lahti võitlus Eesti iseseisvuse eest.

Teatavas mõttes on seega 1905. aasta, nagu teatrikeeles öeldakse, Eesti iseseisvusvõitluse peaprooviks. Sealt põlvneb kogu poliitiline ideoloogia, millele hiljem Eesti vabariik üles ehitati.

Endise Vene riigi muurahvaste liikumises võib märgata üldist reeglit: revolutsioon muudab nende rahvuslikud nõudmised mõõdukamaks, reaktsioon — kaugemaleulatavamaks. Näilises vastolus selle reeglile on Eesti rahvuslik liikumine: tema jõuab esmakordselt autonoomia nõudeni alles 1905. revolutsiooni-aastal.

See näiline vastolu tuleb Eesti rahvusliku liikumise liig hilisest arengust. Euroopa Venemaa lõuna- ja õhtupiiri rahvastest on Eesti ajalooliselt kõige noorem. Kaukasuses on Gruusia ja Armeenia — igivanad ajaloolised kultuurrahvad —, kes alles viimastel aastasadadel on nagu unne vaibunud. Ukraina suurel rahval on seljataga aastasadad kirjut ajalugu ja kirjandust. Poola on tuhandeaastane omaaegne suurriik ja Leedugi oli vanasti Venemaa kardetavam võistleja, kelle piirid ulatusid Baltimerest Musta mereni. Soomlaste rahvuslik ärkamine algas üks sugupõlv varem meie omast ja ligi aastakümne meist ees olid isegi lätlased, kelle pealinn seisis tihedamas läbikäimises Vene ja Euroopa keskkohtadega.

Pärast 1863. a. mässu mahasurumist levis Poolas n.-n. positivistlik või legitimistlik vool („Ugoda“), kes lojaalsusega Vene valitsuse vastu püüdis võita tema toetust Poola kultuurilisele ja majanduslikule arengule. Pobedonostsevi 80-date aastate venestamise-poliitika viib aga Poola haritlaskonna jälle vastasrinna- ja revolutsioonipoliitikale, nii et kui Vene-Jaapani sõda algab,

praegune Poola diktaator Pilsudski Tokios pakub poolakate liitu Vene vastu.

Kuid vene 1905. a. revolutsioonis muutuvad poolakate nõudmised mõõdukamaks niihästi sotsialistidel kui ka kodanlastel. Loobutakse mitte ainult väest hiljuti nõutud iseseisvusest, vaid isegi ka föderatsiooni nõudest. Pärastise Saksa spartakisti Rosa Luxemburgi eestvõttel loobus Poola sotsiaaldemokraatia isegi autonoomia seadusandlikest õigustest, piirdudes administratiiv-, kooli- ja kohtu-autonoomiaga. PPS (Poola sotsialistlik partei) lõhenes 1907. aasta lõpul rahvusliku enesemääramise küsimuses kaheks: iseseisvuse pooldajad moodustasid „PPS revolutsioonilise fraktsiooni“, kuna PPS ise leppis „laia seadusandliku autonoomiaga“.

Niisama mõõdustavalt mõjus 1905. a. revolutsioon ka Ukraina erakondadesse. Kuna esimene Ukraina revolutsiooniline erakond 1900. a. veel iseseisvust nõuab, piirdub temast lahku löönud Ukraina töölispartei föderatsiooniga. Ukraina sots.-demokraatlik „Spilka“ liitub aga 1904. a. koguni Vene sotsiaaldemokraatiaga ega taha enam kui „oblasti omavalitsust“. 1905. a. juunis nõuab Ukraina kodanlike talurahva erakondade kongress poliitilist autonoomiat ja seadusandlikku seimi Kiievis. 1905. a. detsembris asendab Ukraina sotsiaaldemokraatia föderatsiooni nõude autonoomiaga.

Valge-Vene sotsialistlik „Gromaada“ nõuab 1906. a. oma teisel kongressil autonoomiat, kuna varem poolakate mõjul on ta nõudnud iseseisvust ja föderatsiooni Poolaga. Samuti Poola mõjul algab õige kaugemale ulatuvate nõudmistega Leedu rahvuslik liikumine. Leedu demokraatlik erakond oma asutaval kongressil 1902. a. nõuab poliitilist vabadust, nähes oma kaugemat sihti iseseisvuses. 1905. a. revolutsioonis on Leedu sotsiaaldemokraatia aga juba nõus föderatsiooniga. Üleleedu-line kongress 4. ja 5. okt. 1905. a. nõudis autonoomiat. Sinna tulid ka Leedu sotsiaaldemokraadid, loobudes föderatsioonist ja hiljem liitudes Vene sotsiaaldemokraatiaga.

Lätis esines iseseisvuse nõudega ainult sotsiaaldemokraatlik ühendus („Saveeniba“), kuna seevastu Läti sotsiaaldemokraatia autonoomiatki eitas ja piirdus ainult omavalitsusega. 10. novembri kooliõpetajate ja 19. novembri 1905. a. Läti talurahva kongress loobusid autonoomia nõudest, tunnistasid, et Baltimaa saatus on lahutamatu Venemaa omast ja et lätlaste rahvuskultuurilisi huvisid võib tagada lai kohalik omavalitsus. Selle rahvusliku mõõdukuse kaasas käis lätlastel aga äärmiselt käre taktika: valitsusasutuste boikott ja mõisate rüüstamine kui vastus sõjaseadusele.

Soomes kaldusid vanasoomlased toetuse otsimisele Vene võimudelt rootsluse vastu, umbes nagu meil tegi C. R. Jakobson saksluse vastu. Noorsoomlased ja rootslased seevastu eelistasid passiivset vastupanu Venele ja

osa neist, n. n. aktivistid, koguni aktiivset vastupanu, käsikäes Vene revolutsiooniliste jõududega.

Kokkuvõttes leiame Vene riigi muurahvaste rahvuspoliitikas neli voolu: 1) Kodanlik-legitimistlik kaotab revolutsiooni lähenedes oma keisritruuduse ja hakkab orienteeruma ümber konstitutsioonilise vastasrinna peale. 2) Kodanlik-aktivistlik vool astub ühisesse rindesse Vene revolutsiooniga. 3) Sotsialistlik-rahvuslik vool on kõige tugevam Poolas ja Armeenias, kuid võidab pinda ka Gruusias, Ukrainas ja Lätis. Ta läheneb taktikas ja vahel organisatsiooniliseltki Vene sotsialistidele-revolutsionääridele, kes esimene Vene erakondadest on piirihvaste enesemääramist tunnistanud. 4) Sotsialistlik-kosmopolitilist voolu esindab marksistlik sotsiaaldemokraatia, kes kõige kauem püsib tsentraliseeritud Vene suurriigi aatel.

Revolutsioonilise liikumise sihtide ja võitlusviiside koordineerimiseks peeti 1904. a. novembris Pariisis Vene erakondade ja muurahvaste esindajate salakonverents Soome aktivistide erakonna algatusel. Vene erakondadest võtsid osa „Sojus osvoboždenija“, millest 1905. aasta vabanduspäeval kujunes kadettide partei, ja sotsialistid-revolutsionäärid. Sotsiaaldemokraadid loobusid osa võtmast, et mitte end määrada „koostöös kodanlusega“. Poolakatest võtsid osa Roman Dmowski rahvusdemokraadid ja PPS. Peale selle Gruusia sotsialistid ja föderalistid, Armeenia revolutsiooniline föderatsioon ja Läti sotsiaaldemokraatlik ühendus. Eestlased seal esindatud ei olnud.

Konverents seadis ühiseks sihiks Vene isevalitsuse kukutamise viisidega, mis iga erakonna taktikale omased. Konverentsi deklaratsioonis kuulutati välja rahvaste enesemääramise ja rahvusliku arenemise vabadus; Soome kohta veel eriliselt tema põhiseaduse uuesti maksmapanek. Poolakatega alustati läbirääkimisi Poola autonoomia maksmapanekuks. Nende läbirääkimiste jätkamiseks kutsuti 1905. a. alul Moskvasse kokku eriline Vene-Poola kongress.

Seega oli juba enne 1905. a. revolutsiooni tulekut korraldatud piirihvaste ühine rinne Vene revolutsiooniga.

*

Sellest ühisest rindest hoidus Eestis tagasi kodanlik-legitimistlik vool, mida esindasid J. Tõnisson ja

V. Reiman „Postimehega“. Jatkates J. V. Jannseni ja C. R. Jakobsoni traditsioone oli nende seisukoht mitte ainult riigi-, vaid ka keisritruu. Kuid vastuoksa C. R. Jakobsonile oli nende tegevuses eriti toonitatud uus joon: poliitiline resignatsioon, vabatahtlik piirdumine kultuuri- ja majandusküsimustega, apolitism.

„Meil, eestlastel, ei ole „kõrge poliitika“ asjadega ühtegi tegemist, — seda õiendab riigivõim isegi.“ Nii vastas „Postimees“ 1901. a. suvel „Rižski Vestnikule“. Ja veel 1905. a. kevadel toonitab „Postimees“ (nr. 92) sama seisukohta: „Nüüd oma küüsi põletama minna, et Vene käremeelsetele piirimaade „rahvusliku enesemääramise“ nimel tuld tuua, oleks küll õige noor ja lapselik.“

See ütetus ilmus mitu kuud pärast seda, kui vanemate piirihvaste esindajad olid Pariisi konverentsil just selle peale välja läinud, mida „Postimehes“ nooreks ja lapsikuks peeti. Nähtavasti puudus siis „Postimehel“ ka informatsioon Vene vabadusliikumise üle.

Kuid peaasi ei võinud siiski informatsiooni puudus olla. Peaasi oli meie rahvuslik-legitimistliku voolu enda sisemises arengus. Seal oli kord C. R. Jakobson juba Aleksander II aegse Vene vabameelsuse peale ehitanud. Ja mitmedki Jakobsoni epigoonid olid selle poliitika peal hiljem siis oma küüsi põletanud, kui Vene valitsusringide vabameelsusest üle jäi ainult Pobedonostsevi reaktatsioon.

See pettumus oli viinud paljusid eestlasi rahvusliku meeleteni, ümberrahvustumiseni. Eesti oli nagu teisedki väikerahvad oma rahvusliku äratuse suurtelt saanud ja nüüd läks siis ümberhindamine lahti, et väikerahvas üldse

rahvuseks ei võivat saadagi. Selle pettumuse teravaimaks väljendajaks oli A. Grenzstein.

„Silmanähtavalt on väikesed (rahvad) suurte poolt eksiteele saadetud. Suured ehitavad oma kultuuritöö rahvuslikule alusele. Ja isegi seal ei lähe see ladustasi... Ja nüüd peaksid väikesed rahvad suutma rahvuslikul alusel siin maa peal õndsaks saada. Nad ei saa, kuna nad riiklikult iseseisvad ei ole, isegi oma eeskava üles seada, kui nad ei taha surve alla sattuda. Eeskava puudumine teeb aga paljude koostöötamise võimatuks... Kes väikeste rahvaste puhul ausasti mõtleb, peab neile üht jutlustama — liitumist suurte rahvaste külge.“ („Eesti küsimusest“, lk. 203—204.)

VIRU VÄERINNA MEHI I

Viru maleva pealik kol.-lt. G. VAHER.

Grenzsteini mõtted on vastastelt sofismideks kutsutud. See pole õige. Nad on täitsa loogilised lõppjäreldused ärkamisaja poliitilisest mõttemaailmast.

Ärkamisaeg oli üles seadnud oma poliitilise eeskava, „Eesti rahva 9 soovi“, mis 1881. a. esitati keiser Aleksander III-le. Kuid järgnev ajajärk õpetas, et rahval, kel pole riiklikku iseseisvust, ei saa olla ka oma poliitilist eeskava. Grenzstein järeldas sealt, et sarnast rahvust ei saa üldse olla. J. Tõnisson tegi aga hoopis teise järelduse: rahvus saab olla, kuid ilma igasuguse poliitikata. Selle resignatsiooni kujunemisest jutustab J. Tõnisson ise:

„Rahvusliku ärkamisaja käre-meelsus oli välise suuruse ja võimunde läbi leegile aetud... Rahvusliku liikumise eesotsas seisjat pidasime meie kangelaseks, kes „Eesti“ võimule ja väele viib... Abja mees, rüütlimõisa ära ostes, Klinke postijaamast, kus Viljandimaa mõisnikud koos olnud, mööda sõites laulnud kogu tee sõnnikuvankril valju häälega: „Jumal teab, mis sakstest saab, — talupojad pärivad mõisamaad!..“ Arukas sulane, kes „lehte“ luges, küsis: „Ei tää, kas Vene riigis peaks pailu neid olema, kes mede keelest aru ei saa?“... Nagu kõik noored, nii olime ka meie täis suurusetunnet. Ja see suurusetunne võis ainuüksi välise võimutunde loomuline olla, nagu ta seda kõigi noorte juures on. Et seda loomulikku enesetunnet sihikindlalt õhutati, siis ei olnud ime, et Eesti rahvuslik mõte ärkamisajal rahvusliku liialduse — šovinismi — loomu omandas.“ („Post.“ 31. dets. 1908.)

Kui see lapselik suurusetunne venestushoopide all kokku langes, võttis „Postimees“ tema asemele rahvusliku mõtte tuumaks väikerahva kõlblise jõu: „Rahvas, kes oma elupüüdeid kõlblisele alusele rajab, edeneb ja kasvab, kui ta ka väike on.“

Fr. Tuglas tähendab väga õieti („A. Grenzsteini lahkumises“ lk. 132—133), et Grenzsteini ja Tõnissoni vahe olnud suurelt jaolt — kahe sugupõlve psühholoogiline vahe. Vanemat põlve, kuhu kuulus Grenzstein, üllatas venestus nii, et ta selle roopast välja lõi. Noorem põlv, kuhu kuulus Tõnisson, oli aga venestusega juba sisemiselt kohanenud.

Aga niisama suur sugupõlvede psühholoogiline vahe lahutas varsti ka J. Tõnissoni K. Pätsu „Teataja“ ringkonnast: sellele viimasele, kes ise rahvusliku ärkamise pettumust polnud läbi elanud, polnud „Postimehe“ apoliitiline kõlblus enam palju rohkem kui naljakas Balti ajaloo anakronism.

Ei saa nõus olla H. Kruusi väitega, nagu oleks J.

Tõnissoni suhtumine Vene riigivõimule ka pärast 1905. aastat põhimõtteliselt endiseks jäänud („J. Tõnisson Eesti kodanluse juhina“ lk. 58). Kui Gustav Suits üsna tabavalt tähendab, et J. V. Jannseni poliitiline vormel „keiser, usk ja isamaa“ oli J. Tõnissonil asendatud uuega: „seaduslikkus, kõlblus, rahvus“, siis peab tähendama, et 17. okt. 1905. a. manifestist saadik sai „seaduslikkus“ hoopis uue mõtte: ta ei tähendanud enam keisritruudust, vaid konstitutsioonitruudust. Olgugi Vene konstitutsiooniliste-demokraatide paremas

tiivas läheb J. Tõnissongi nüüd „Vene käremeelsetele tuld tooma“ ja — „põletab küüsi“ — istub Viiburi manifesti eest 3 kuud kinni.

Sotsialism ilmub Eestisse täitsa rahvusvahelisena ja kosmopoliitilisena liikumisena. Alles kodunedes hakkas ta rohkem omandama rahvuslikke jooni.

Tsentralistliku laadi andsid sotsialismile siin juba tema esimesed jutlustajad, peamiselt Vene ja Juudi üliõpilased, kes eeskätt said oma järelkäijajaks keskkoolide Eesti noorsoo. Sellest noorsoost ütleb Marta Lepp oma mälestustes: „Rahvuslikult olime magajad. Olime noored internatsionalistid, kes unistasid ülemaailmlikust vendlusest. Juudid ja venelased, kes istusid ühes meiega komitees, valvasid hoolsasti meie väljendusi rahvuslikus suhtes. Rahvusliku tendentsi ilmsiktulekul pilgati vaene ohver halastamata surnuks üldiste sots.-demokraatlike põhimõtete — Marxi, Engelsi ja Kautzki — abil.“ („1905. a. romantika“, lk. 79.)

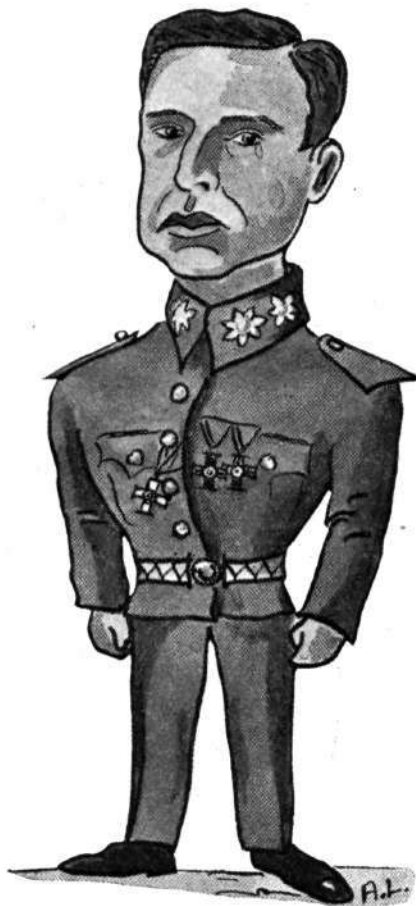
Samas sihis pidi mõjuma ka esialgse sotsialismi primitiiv-tundelik laad, mis asju püüdis hinnata lihtsalt — „vastuoks kodanlusele“. Kuna „kodanlus“ oli rahvuslik, siis pidi juba seetõttu sotsialist olema — internatsionalist.

Ka jäi sotsialism esialgu õige kitsaste noorsoo ringikeste asjaks, kes rahvahulkadest eemal seisid, „revolutsiooni komivojajõõridena“, mitmesugust rahvuskultuuride mõjude all.

Kuid õige aegsasti pidi selleski liikumises rahvuslik värv läbi lööma. A. Rei tuletab meele, et esimese Eesti sotsialistliku lehe — „Uudiste“ — toimetaja Peeter Speek „juba 1902. aastast saadik propageeris mingisugust sotsialistliku ja rahvusliku liikumise sünteesi ja rõhutas autonoomia ja föderatsiooni vajadust niihästi Vene riigikorra ümberkujumdamisel kui ka sots.-dem. partei loomisel.“ („Rahva Sõna“ 1. apr. 1930.)

P. Speek oligi, kes esimesena avalikkuse ees Eesti autonoomia nõudmise üles seadis, niipea kui seks võimalus avanes 1905. a. suvel — „eestlaste märgukirjas“.

VIRU VÄERINNA MEHI II

Viru maleva pealiku abi kol.-lt. O. LUIGA.

Pärast ärkamisaja 1881. aasta „Eesti rahva üheksat soovi“ oli see nüüd järjekorras teine Eesti poliitiline eeskava. Nagu esimeses nõuti sealgi Põhja-Liivimaa ühendamisest Eestimaa, kuid juure oli tulnud rida kaugemale ulatuvaid uuendusi: rahvuslik autonoomia territoriaalsel alusel, ülevenemaaline asutav kogu jne. („V. Maa“ 15. aug. 1926.)

P. Speegi soovul ülesandeks sai rahvusluse Eesti sotsialismisse läbi rajuda. Kas ta otsekoheselt läbikäimises seisid Läti sots.-demokr. ühendusega, pole teada, kuid on väga tõenäoline. Igatahes läks võitlus lahti niipea kui „vabadusepäevad“ seks mahti andsid ja „Uudiste“ ringkond eesotsas P. Speegi, Gottlieb Asti ja Eduard Vildega asutas Eesti sots.-demokraatliku partei — vastukaaluks Venemaa sots.-dem. partei kohalikele osakondadele, kus muulaste kõrval töötasid siis ka paljud Eesti „põrandaalused“, nüüdsed Eesti sotsialistide juhid A. Rei, Karl Ast, Alma Ostra j. t.

Kohe hakkasid viimased Eesti sots.-dem. parteile ette heitma, et ta „rahvastele asdu ümber ehitab“ ja „Eesti iseseisvat riiki tahab asutada“ — sama etteheide, mida 25 aastat varem Balti sakslased olid teinud C. R. Jakobsonile. M. Martna, kes tol ajal kuulus Venemaa parteisse, süüdistas P. Speeki, et see olevat „rahvusliku lipu üles tõstnud, mille J. Tõnissoni maha visanud“.

Eesti sotsiaaldemokraadid piirdusid vastamises rohkem enesekaitsega: „Rahvused on olemas. Neid ei saa maha salata. Piirirahvaste olud on teissugused kui Venemaal. Neil on peale bürookraatliku ja kapitalistliku veel rahvuslik rõhumine.“ („Uudised“, 2. det. 1905.)

On iseloomulik, et Tartu ülemaalisel novembri-kongressil kumbki tiib — ei J. Tõnissoni mõõdukas ega J. Teemandi käremeele, — veel autonoomiast ei kõnele, võib-olla ehk ka seepärast, et mõlema tähelepanu on suunatud kõige lähemale võitlustaktikale Vene reaktsiooni vastu: üks soovib seks passiivset vastupanu, teine — revolutsioonilist omavalitsust. Sarnaste revolutsiooniliste omavalitsustega saadakse hakkama ainult mõnes vallas ja need annavad siis uut ainet Balti sakslaste kisale „Eesti vabariikidest“. Igatahes näib autonoomia mõte juba siis rahvahulkadesse teed leidnud olevat. Nii jutustab rkl. H. Martinson, kuidas ta Tartu kongressilt Raplasse tagasi jõudes ühes kaaslasega mõisnikule seletanud, et nemad soovivad autonoomset Eestit. Kuusiku von Lilienfeldt vastanud, et nemad, mõisnikud, ka Vene võimu vastu olevat, aga nii kaugele siiski ei soovi minna. („1905. a. revolutsiooni päevilt“, Tallinn, 1931, lk. 80.)

Balti rüütelkondadel oli korda läinud 1890-date aastate alul uuendused, eriti maaomavalitsuse uuendus, Peterburgis seisima panna. Veel 1889. a. oli keiser Aleksander III Eestimaa venestajat, kubernerit vürst Šahovskoid, julgustanud: „Sel aastal on sisse seatud kohus, tuleval aastal, annab Jumal, viime läbi semstvo ja rüütelkonna uuenduse, kolme aasta pärast ei saa aga enam vahet olema Balti ja puht-Vene kubermangude vahel.“

Balti aadel osutus aga Vene keisrist kangemaks. 1894. a. oli asi nii kaugel, et uus siseminister I. N.

Durnovo Šahovskoile ette heitis, et see enneolematu ärrituse maal olevat välja kutsunud. Keisri tahtel olevat semstvo ja kõik teised uuendused seisma pandud. Vaja maale anda puhkust ja argu keisrile tehtagu mitte üleauruseid vaenlasi. („Из архива кн. С. В. Шаховского“, I, СПб 1909, lk. XXXIV ja XXXIX.)

Kui nüüd 1905. a. tulekul valitsus jälle uuendusi soovitavaks tunnistas ja seks elanikke volitas märgukirjade koostamisele, valmistasid ka Eesti, Liivi ja Kura rüütelkonna delegatsioonid 1905. a. maikuu Riias maaomavalitsuse kava kolme kuuriaga: suur- ja väikemaapidamine ning linnad. Kuna linnad veel enamuses olid sakslaste käes, siis loodeti nii veel jämedat otsa maaomavalitsuses käes hoida. 1905. a. suvel kiitsid selle kava heaks kõik Balti landtagid ja esitasid valitsusele. Siseminister P. Durnovo aga vastas Eestimaa rüütelkonna peamehele v. Dellingshausenile: „Revolutsiooni mängivatele eestlastele ja lätlastele ei või mingit osavõttu anda maa valitsemises.“ Ja ministeeriumi semstvo-orakonna ülem Gerbel vastas: „Valitsus ei tohi erandit teha ühele maaosale; üle kogu riigi võetakse semstvo omavalitsused reorganiseerimisele, siis tuleb see ka Baltimail.“ See Baltimaa ühtlustamine Vene riigiga oli aga just, mida rüütelkonnad püüdsid ära hoida.

Siis hakkasid rüütelkonnad Baltimaaade erihuvide kaitsmiseks endale kindral-kubernerit nõutama. Peaminister Witte määras seks oma sõbra Sollohubi, kelle rüütelkonnad liig liberaalse leidsid olevat ja hiljem parun Meller-Sakomlaskiga asendasid. („Dellingshausen: Im Dienste der Heimat“, lk. 110.)

Oktoobri-streigis kaotasid valitsusvõimud pea. Rüütelkonnad nõudsid valitsuselt kaitset, kuid seda polnud kustki võtta — ei jõutud vägesid Mandžuriast niipea ära tuua.

Baltimaa rahutusi kujutati tsaarile ette kui mingit hästi korraldatud ja relvastatud separatistlikku vandenõu. 15. det. 1905. a. kirjutas Nikolai II neist oma emale: „Oli juhtumisi, kus väikeste väesalkade kallale tungiti, kes laiali olles parunite mõisaid kaitsesid. Et edaspidi seda ära hoida, anti käsk linnadesse koonduda, kuni suuremad kolonnid päralt jõuavad. Kõik see tuletab meele Poola mässu vähemas mõõdus. Relvastus on neil närukaetel (podletsov) hea — Inglise ja Šveitsi oma.“ („V. Maa“ 18. jaan. 1927.)

Tõeliselt olid rahutused täitsa organiseerimatu loodusjõu laadi ja plahvatus tuli üsna juhusel põhjustel ja ootamatult nii revolutsionääridele kui ka valitsusele.

1905. a. detsembris, kui kolmas raudteede streik algas, sattus Eestimaa asekuuberner Giers mõttele, nähtavasti et vastutust endalt sõjavõimudele veeretada, Tallinna ja Harjumaa sõjaseaduse alla kuulutada, olgugi et Dellingshausen seda sõjaväe puudusel otstarbetuks oli lugenud. Sõjaseadust ja sellega ühes käivaid eestlaste juhtide vangistamist võttis rahvas kui aadli provokatsiooni. Kuigi sotsialistide komiteed tagasi hoidsid, läksid Tallinnast saigad maale mõisaid rüüstama.

Sõjaväed saadeti viimaks rüüstajate vastu kõigi sõjakunsti nõuete kohaselt, nagu omal ajal Poola mässu vastu. Kuid mingisuguseid sõjaoperatsioone ei arenenud, ega mässu mahasurumistki, vaid ainult inimeste

karistamine ja terroriseerimine. Kui Vene prokuratuur hiljem liikumist hindas agraarrahutustena, aga mitte sõjariistus mässuna, pahandas see rüütelkonda väga. (Dellingshausen, lk. 134.)

Sest ajast katkes midagi lõplikult Balti saksluse suhetes eestlastega. Jäid üle kaks sõjaväelise vaenuleeri. End. rüütelkonna sekretär Ed. parun Stackelberg vormuleeris seda:

„Punane laine ei olnud enam murda. Eestlus pidi sellesse hukkuma. Minul aga jäi veel üks lootus: vastu pidada, veel mõned aastad! Siis peab viimaks ometi pööre tulema, mis Saksamaa tema unistustest kisub: kaugelest maadest, palmidest, vabadest meredest, kallitest kaupadest, rahulikust edust! — ja mis teda idasse saab suruma, Saksa kolonisatsiooni vanale tee, piki randa, kuni üles Narvani.“ („Ein Leben im baltischen Kampf“, lk. 125—126.)

Ja tööpoolest, juba 1906. a. suvel on Balti pagulane prof. Theodor Schiemann Saksa impulsiivse keisri Wilhelm II nii kaugele saanud, et see oma ümbruskonnale seletab: „Kui Venemaal nüüd kõik segi läheb ja seal hulki föderatiiv-vabariike moodustub, siis ei jäta ma Baltimaad milgi tingimusele hätta, vaid lähen appi ja liidan nad Saksa riigi külge. Ma ei liiguta sõrmegi, kuni Vene valitsus veel olemas, aga ma ei lase baltlasi mitte nende hädas hukkuda.“ (Bülow: Denkwürdigkeiten, II, lk. 248.)

Saksamaa ähvardused rahutuste edasikestmise korral Vene riigi õhtupiirimaid okupeerida ulatusid siis mõlema riigi ajakirjandusse ja Saksa „Vereinide“ konsolideerimispoliitika kõrval sai Saksa kolonistide meelitamine Baltimaale sestsaadik üheks Balti aadli eeskava peapunktiks. Sel eeskaval oli kaks nägu: see, mis Peterburgi poole pöördud, oli Vene keisritruu ja äärmiselt alalhoidlik. Selle püüdeks oli: kõik jääb vana viisi. See, mis Berliini poole pöördud, oli Vene riigi äraandja ja äärmiselt marusakslik. Tema püüd oli: vastu pidada, kuni Saksa tung idasse jõuab Narvani.

1905. a. liikumine oli oma haripunktis sotsiaalne liikumine. Oma rahvus-poliitilist eeskava hakkas ta vormuleerima alles hiljem, I ja II riigiduumas. Eesti pagulased šveitsis — K. Päts, O. Strandman, J. Teemant j. t. — töötasid seks välja esimese Eesti autonoomia seaduseelnõu.

I riigiduumas — „rahva viha duumas“ — jäid rahvusküsimused esiotsa varju. Kuid nad kerkisid varsti esile ühes agraarküsimusega. Esimest korda nõudis seal J. Tõnisson Eestile autonoomsust just agraarvaidlustes (30. mail 1906), vaieldes vastu eraomandusõiguse aprioorsele eitamisele, natsionaliseerimisele, üleriiklikule maatagavarale ja ülerjikkikule maapidamisnormile. Agraarküsimuses läks J. Tõnisson, nagu poolakadki, lahku Vene kadettide erakonnast ja see lahkumineki laienes varsti ka rahvusküsimuses.

Teises riigiduumas andsid poolakad sisse oma autonoomia-eelnõu ja ühes teiste muurahvastega, muuseas ka eestlastega, moodustasid autonomistide-föderalistide

liidu. Poola eelnõu arvustati Vene kadettide poolt, kes valmis olid leppima ainult provintseiaalse, aga mitte riikliku autonoomiaga. Esimeste duumade kojusaatmine ja valimisseaduse muutmine tõid pukile maruvene reaktsiooni ja muurahvaste vabanemislootused suruti alla kuni maailmasõjani.

Kokkuvõttes oli 1905. aasta peaprooviks 1917. aastale. Ta seadis üles küsimused, mis 12 aastat hiljem tulid lahendamisele.

Ta lõpetas Vene keisritruuduse. Veel 1905. a. algupoolel võis Tallinna vabriku-miitinguil kuulda, et „tsaar on hea, ainult ministrid on halvad“, või et „ega meil valitsuse vastu midagi ole, me oleme oma vabriku-ülemuse vastu“. Pärast 1905. a. lõpu karistussalkade terrori oli tsaarimüüdil ots peal.

Rahvusvahelise sotsialismi õpetus, niipea kui ta esmakordselt laiemaid rahvakihte hakkas haarama, sai varsti rahvusliku värvingu. Kuna esialgu näib, nagu tekiks sotsialismi rinne kodanluse vastu, suunab loodused liikumise teisale. Jällegi on pöördepunktiks karistussalkade terror, millest saadik tekib üldrahvuslik rinne Balti saksluse vastu, kes oma lootusi hakkab pöörama Saksamaa poole.

Omaseaduslik autonoomia saab Eesti üldrahvuslikuks eeskavaks ja võitluseks, enesemääramise eest tekib piirirahvastel esimest korda ühine väerind, mis 10 aastat hiljem nad Vene riigist lahutas.

Ed. Laaman.

Hotell-restoraan „DU NORD“

Rataskaevu t. 3

tel. 433-45.

*Parim hotell pealinnas.
Suurepärase rootsi eine.
Parimad lõunad.*

Eeskujulik köök vilunud koka juhatusel.

KROONI KURSI STABIILSUS

Millel baseerub eesti krooni väärtus?

Vaatamata sellele, et vabariigi valitsus on riigikogu heakskiitmisel deklareerinud, et krooni kurss tahetakse hoida igal juhtumil kullaväärtuse alusel, on siiski tekkinud juba väga aktiivne vool, mis nõuab mitte üksnes isiklikel, vaid ka teoreetilistel kaalutlustel krooni väärtuse ümberhindamist ehk devalvatsiooni.

Asja selgituseks olgu kohe alul nimetatud, et meil polegi sõna tõsisel mõttes puhta kulla alusel seisvat valuutat, vaid eesti kroon baseerub n. n. kulddeviisidel.

Eesti Pank ei ole põhikirja järgi kohustatud oma pangatähti vahetama ümber kulla vastu, nagu Inglise või Prantsuse riigipank, vaid ainuüksi kulddeviiside vastu. See tähendab: kui keegi tahab eesti krooni vahetada ümber kullaks, siis on pangatähtede omanikul õigus nõuda Eesti Pangalt vaid säärast välisvaluutat, mida vastavas riigis on võimalik vahetada kulla vastu.

Riigikogu poolt 3. mail 1927. a. vastuvõetud rahaseaduse § 1-ses öeldakse krooni suhtes järgmist: „Eesti rahaüksus on kroon, mille väärtus võrdub $\frac{100}{248}$ grammi puhaskulla väärtusele“, ja sama seaduse § 3-das: „krooni kindlustamiseks käesoleva seaduse § 1 ettenähtud väärtuses on Eesti Pank kohustatud oma tähti välisraha vastu nõudmisel ümber vahetama panga põhikirja § 3 ettenähtud korras“.

Eesti Panga põhikirjas kõlavad krooni kindlustamisele puutuvad paragraafid järgmiselt: „§ 3. 1) Eesti Pank on kohustatud iga isiku vastava nõudmise või pakumise peale peapangas, Tallinnas, temale müüma või temalt ostma Eesti seadusliku maksuvahendi vastu ja käesoleva paragraafi lõigetes 2 ja 3 vastavalt kindlaksmääratud hinnaga „Riigi Teatajas“ väljakuulutatud kuldvaluutaga välismaa või välismaade seaduslikke maksuvahendeid, otsekohe väljaandmisega niisugusel välismaal või välismaadel, et ükski isik pole õigustatud nõudma või pakuma välisraha alla 5.000 krooni“.

See tähendab, et ainult neil juhtumel on pank ko-

hustatud andma eesti kroonide vastu välismaa kulddeviise, kui nõudmine esitatakse vähemasti 5.000 krooni suuruses summas.

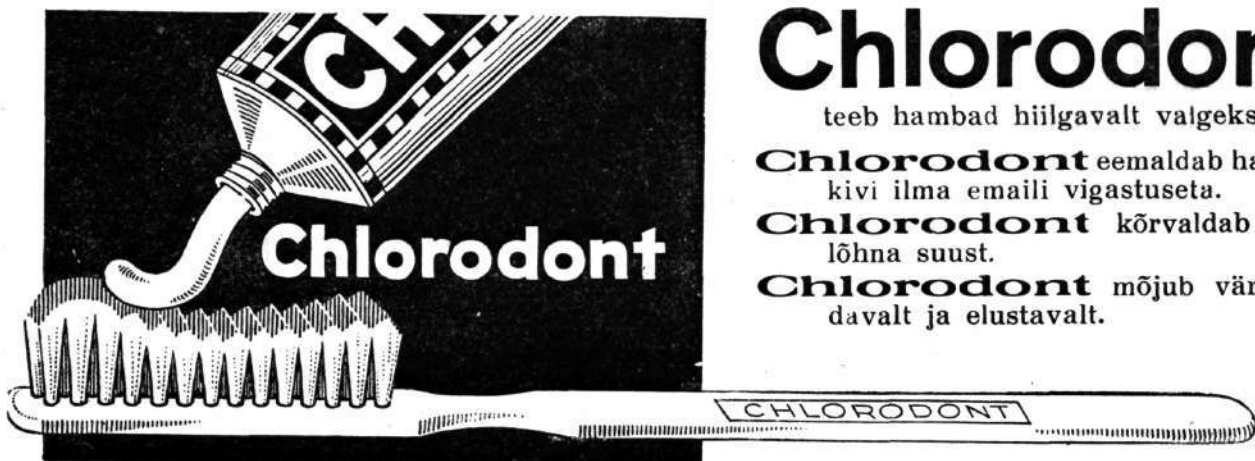
Välisraha müügihind on sama paragraafi teises lõikes määratud kindlaks järgmiselt: „Välisraha müügihinna kindlaksmääramiseks arvatakse 2.480 krooni võrdseks välisraha summale, mis läheb tarvis 1.000 grammi puhaskulla ostmiseks vastaval välismaal hinnaga, millega selle välismaa rahakorralduse keskkohast seaduse põhjal on kohustatud müüma kulla raha vastu, maha arvates sellest summast Eesti Panga poolt 1.000 puhaskulla kohta kindlaksmääratud normaalkulud, mis on ühenduses veoga Tallinnast vastava välismaani, juure arvatud intressid ja kulla kinnitamise kulud veo ajal“.

Välisraha ostuhinna kindlaksmääramiseks (lõige 3) arvatakse 2.480 krooni võrdseks välisraha summale, mis saadakse 1.000 grammi puhaskulla müümisel vastaval välismaal. Sest arvata muidugi maha samad kulud, mis müügihinna määramiselgi.

Edasi näeb Eesti Panga põhikirja ette, et pank peab „Riigi Teatajas“ kuulutama välja vähemalt ühe kuldvaluutaga välismaa ülalmainitud tehingute teostamiseks. Sääraseks välisvaluutaks osutus meil inglise nael. Kuna aga seni pole kuulutatud välja ühtki teist kuldvaluutaga maad ja et inglise nael ei baseeru enam kulla alusel, siis ei seisa ka meie kroon enam tegelikult kulddeviisidel. Et aga seni on suudetud hoida ära krooni kursi langemist dollari vastu, siis on seda põhjustanud rahamärkide nappus ja välisvaluuta ostu-müügi kontrolli alla võtmine ühes kroonide väljaveo keeluga.

Krooni väärtuse hoidmise eeltingimusi.

Kestev majanduskriis on jõudnud staadiumi, mis desorganiseerivalt puudutab majanduselu närvikava — rahandust. Et praegu osa riike on oma valuutaga loobunud kullaalusest, siis avaldas see esimeses järjekor-

Chlorodont

teeb hambad hiilgavalt valgeks.

Chlorodont eemaldab hamba-kivi ilma emaili vigastuseta.

Chlorodont kõrvaldab paha lõhna suust.

Chlorodont mõjub värskendavalt ja elustavalt.

ras mõju just eksporthindadele. Eksporteeritavad kaubad läksid üldiselt nii palju odavamaks, kui mitu protsenti langes valuuta kurss.

Ühtede riikide kullaaluselt loobumine ei jätnud avaldamata oma mõju ka neile riikidele, kus valuuta jäi kullaalusele. Mõjuavalendus seisis kõigepealt selles, et langenud valuutaga maad võisid eksporteerida palju odavamalt kui teised. Et võistlust välja pidada, selleks olid kullaalusel seisvad maad sunnitud oma produktioonikulusid vähendama. Viimasele teele on asunud ka Eesti.

Kõik viimase aja pankade kärpimised ja teised kulude vähendamised on sündinud peamiselt just selle sihiga, et produktiooni teha odavamaks. Kui devalvatsiooni puhul võivad enamalt jaolt elada edasi ka säärased ettevõtted, kes normaalaegadel poleks vahest võistlust välja kannatanud, siis deflatsiooni ajal on möödapääsmatu pankrottide arvu suurenemine, siis kui rahaväärtus jääb kindlaks ja selle tagajärjel hinnad hakkavad langema, siis võivad edasi töötama jääda ikkagi vaid need ettevõtted, kes suudavad end korraldada ümber muutunud konjunktuurile. Löövad läbi ikkagi vaid need ettevõtted, mis on sisemiselt terved.

Tähtsamaiks eeldusteks rahakursi hoidmisel osutuvad maksubilansi tasakaalustamine, vajalise raha kattevara hulga hoidmine ja tasakaalu säilitamine riigi eelarves.

Väliskaubanduse bilansi tasakaalus hoidmisel tuleb soodustada kõigi abinõudega väljavedu ja pidurdada sissevedu. Aga et depressiooni ajajärkudel kõik riigid teevad takistusi sisseveole, siis väliskaubanduse tasakaal võiakse saavutada peamiselt sisseveo vähendamisega, mille tagajärjel aga väheneb kogu rahvamajanduslik tegevus ja ühes sellega ka sissetulekud. Tagajärg on jällegi see, et ka ekspordipreemiaid võiakse maksta õige piiratud summades, sest kui riigi sissetulekud majandusliku tegevuse tagasiminekul vähenevad, siis ei saa ka riik omalt poolt, kui tahetakse hoida eelarvet tasakaalus, kuigi suuri summasid juure maksta.

Kokkuvõetult võiks öelda, et langevate hindade konjunktuuri juures, kui tahetakse hoida rahakursi endisel tasapinnal, tuleb igas suhtes vähendada väljaminekuid. Pühholoogiliselt on aga rahakursi hoidmisel rahvaste elus ütle mata suur tähtsus seepoolest, et see kindlustab usku hoiusummade omanikes ja sunnib inimesi elama kokkuhoidlikult. Rahvamajanduslikult omab rahakursi hoidmine edasi veel selle suure tähtsuse, et rahvas ei kaota usaldust pankade vastu. Ja praegusel krediitmajanduse ajajärgul ei ole üldse mõeldav majanduslik tegevus ilma krediidita ja krediidi aluse moodustavad peamiselt ikkagi pankadesse kogunenud hoiusummad. Kuigi ajutiselt tuleb kanda kursi hoidmisel raskusi, mis ei jää tulemata loomulikult ka devalvatsiooni puhul, siis esimesel juhtumil on paremus kindlasti selles, et krediidi alused on jäänud kõigutamata.

N. A.

Majatarbed

A/S.
D. Mirwitz ja Po

TARTUS ja TALLINNAS.

Uuesti ümberehitatud ja suurendatud kõige vanem

valmisriiete-äri Eestis

K-m. „ERPE“ Viru 22

Telefon 446-94, (endine M. Pikarewitsch)

soovitab suures valikus

daamide ja härrade valmisriideid

ning riidekaupu meetriviisi.

Tellimiste vastuvõtmine ja kätmine korralik
oma töökojas vilunud juurelõikaja juhatusel.

Kõik meilt ostetud riided pressitakse maksuta.

K-M. „ERPE“ VIRU 22

— 96 —

EESTI VÄIKEKALIIBRILINE PÜSS

Kaitseministeeriumi arsenalis on jõutud lõpule oma väikekaliibrilise püssi valmistamisega. Katsepüssidega toimetati jaanuarikuu kahekümnendail päevil katselaskmisi, mis andsid täiesti rahuldavaid tulemusi.

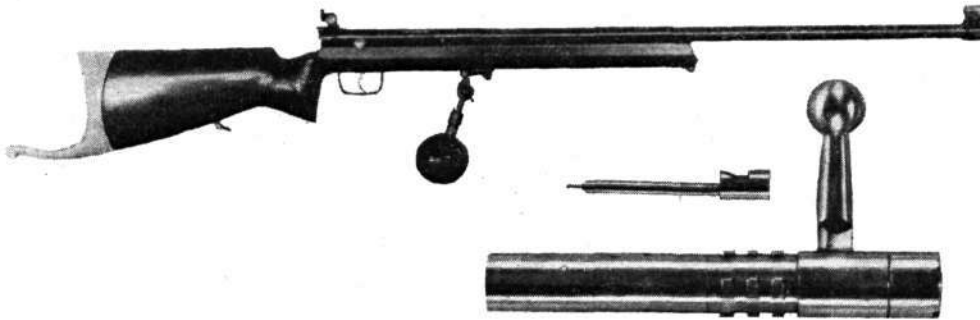
Püss oma iseloomult on ehitatud võistluslaskmise tarvis ja kuulub raskesse tüüpi: kaalub umbes 5 kg. Tema valmistamisel on arvestatud viimaseid kogemusi relvade valmistamise alal ja tundub, et on saavutatud väga kõrgevärtuslik relv.

Uue püssi tähtsaimad iseäraldused ja omadused on järgmised: vintraud on valmistatud parimast spetsiaalsest vintraua terasest. Vintraud on võrdlemisi pikk ja jämedamõõduline: pikkus umbes 70 cm ja raua jämedus 2,5 cm. Raua sisustus (õõs vintsoontega) on tehtud ameerika väikekaliibriliste püsside eeskujul

Eriliselt huvitavad on luku osad ja nende tegevus. Lööknõel on äärmiselt väike ja kerge (kaalub umbes 10 gr.) ja selle käik on õige lühike (umbes 5 mm). Päästmisel lööknõela liikumine ei avalda peagu mingisugust mõju püssi hoidmisele. Päästmine tõmbe-punktist ise on kiire, peagu momentaalne.

Ka lukustamine on lahkuminev harilike väikekaliibriliste püsside omast. Kui viimaseil sünnib lukustamine käepideme abil, siis uuel püssil on tehtud luku kerele kolm rida lukustustappe (kokku 12 tappi), mis lähevad vastavasse õnaraisse lukukojas. Seega on lukustamine täiesti kindel ega ole karta loksumist lukustusosade kulumise tagajärjel.

Hästi tihedasti on sobitatud veel sulu esikülj vastu raua tagumist lõiget, nii et gaaside tagant väljalöömine osutub võimatuks.

ja ameerika padruni alla. Raud on kinnitatud lae külge tagantpoolt, lukukoja kohalt, ja kogu raud on täiesti vaba, lae külge puutumata, mistõttu laad ei avalda mingisugust mõju raua vibratsioonile.

Laad on tehtud eesosas võrdlemisi lai ja pära eriliselt sobitatud laskuri palge tarvis. Laad on varustatud erilise tellitava käetoega, mis võimaldab püssi tugevat hoidmist püsti laskmisel. Käetugesid on kaht tüüpi: seenekujulised ja ümmargused, ja laskur võib neid valida sobivuse järgi. Tagapool on lae külge tehtud veel eriline õlatugi, mis annab tellida kõrguti, nii et saab püssi kas tõsta kõrgemale või lasta alla poole.

Üldse on uus väikekaliibriline püss valmistatud viimaste nõuete kohaselt ja mitmesugused uuendused teevad selle hästi käsitatavaks ja suure tuletäpsusega relvaks.

Seni korraldatud katselaskmistel on saavutatud 50 m kauguselt 20 lasuga tabamuspildid, millede läbimõõdud 1,8 cm × 1,8 cm (lugedes kuuli aukude välisäärtest). Hariliku lugemise juures annaks see tabamuspildid 1,3 cm × 1,3 cm.

Püss läheb maksma umbes 120 krooni ja selle omandamisel võimaldab arsenal järelmaksu 6—12 kuuni. Oma hinnalt ja laskevõimeilt võistleb see püss ka parimate välismaade väikekaliibriliste täpsuspüssidega.

R. L.

Nõudke
„FEIWAL’i“
 seepe,
 Eau de Cologne’i ja
 puudrit.

Toimetusele saadetud kirjandus

Uus teos noorkotkalise kirjanduse alal.

Eestis on senikaua kõik noorkotkaste, noorseppade ja skautide üksused pidanud kasutama võõrkeelset kirjandust. Kõnelemata sellest, et võõrkeelne kirjandus meie noorte oludele ei ole alati sobiv, toob ta alatihti noortesse võõrastust mitmete mõtete levitamisel, millega Eesti noored juba oma hingelaadilt ei või päri olla.

Noorte kotkaste peastaap leidis vajaliseks seda puudust kõrvaldada, andes vastava kirjanduse noortele emakeeles ja eesti meeles. Selleks koostati vastav „Noorkotka käsiraamatu“ kava ja asuti selle teostamisele.

Möödunud aastal ilmus „Noorkotka käsiraamat I“,

milline pakub ülevaate põhimõtetest ja alustest, tuues näpunäiteid juhtidele ja andes materjaalid kätte noortele enestele nende töö korraldamiseks. Nüüd on ilmunud „Noorkotka Käsiraamat III“, milline käsitab kõiki laagriga seoses olevaid küsimusi, selle juhtimist ja organiseerimist ja matkamise tehnikat ja kodumaal rännakute korraldamist. Viimase läbiviimiseks on raamatu selle ande lõpul näilisi kavu 14-ks matkaks, millega kogu meie kodumaa tähtsamad kohad on läbistatud.

Käsiraamatu laagri (III) ande hinnaks on määratud Kr. 1.25, noorkotkastele nende staapide kaudu Kr. 1.—. Raamat sisaldab 164 lehekülge ja ühe matkakaardi, olles kaunistatud üle 130 selgitava joonisega.

Meie laos alati suurim valik jalanõudest:
saapad, botikud ja kalossid

O.-ü. Naha-, hobuseriistade-,
raua- ja saapakauplus

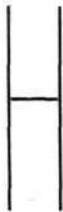
Sadulsepa tööd
iga liiki.

Estonia p. 15.

Raudnaht
Tallinn

Töö headus vastutusega.

Tel. (2)12-55.

ambapasta

„Isis“ kreem

„Isis“ puuder

„Isis“ seep

A.-S. „EPHAG“

HARJU T. 41

Häid küttepuid

ostate soodsate hindadega

VENNAD VEISENBERG'I

küttepuidu ladudest

V. Tartu mnt. 12 ja Liivalaia 34.

Telefon 222-98.

Masina ja kaaluvabrik

„VEGA“

Tallinn, Laada plats (Lutri t. 48)
telef. 309-15.

Kodukaitsjad, silmad siia!

VALMISTAME KÕRGEVÄÄRTUSLIKKE:

MOODSAID KLEIDI-, MANTLI-
ja VOODRIRIIDEID.
SUKKI, PITSE, PAELU ja
TRIKOOKAUPU.

A/S. OSKAR KILGAS

TRIKOO-, PITSI- & SUKAVABRIK.

TALLINN, VOLTA 3.

Telef.: 426-30. Kontor 426-31. Ladu 426-32.

Kindlustusselts

„Maja“

Tallinna Majaomanik-
kude Panga juures.

Tallinn, Harju t. 29. Tel. 444-00.

Toimetab soodsail tingimusil

TULE-, MURDVARGUSE JA KLAASIKINDLUSTUSI.

Hoidke vaevaga kogutud varandust, seda kindlustades
K.-s. Majas, Harju tän. 29.

ESINDAJAD:

Tartus, Suurturg 3.

Pärnus, Majaomanikkude Pank.

Türil, Paide 6.

Narva Kalevi Manufaktuur

endine parun A. L. Stieglitz'i

KALEVIVABRIK

Asutatud 1846. a. Narvas.

Suurmüük ja ladu Tallinnas, Jaani tän. 11, tel. 446 36 ja 446-38.

Kauplus: Narvas, kalevivabriku juures, tel. 26. Avatud äripäevadel kl. 9—12 ja 14-17.

*

Valmistab kõrges headuses ja maitserikkais moodsais mustreis ja värves puhtvillaseid meeste- ja naisterahva palitu- ja mantliriideid, ülikonnariideid, fraki- ja smokingiriideid, naister. kostüümiriideid, kaitsevaelastele ja kaitsekiitlastele riideid, kooliõpilastele kalevit j. n. e.

Kõik kaubad kannavad vabriku märki, mida palume ostmise juures tähele panna!

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupu, vähendab seega tööpudust ja hoiab ära valuuta kohutavat väljavoolu välismaale.

Plekitööstus

G. Linholm

Tallinn D. Kalamaja 32,

tel. 439-93.

Suurim ja täielisim oma sisseseadelt Eestis.

Valmistab igasugu plekk-artikleid ja teeb kõiksugu väljastantsimisföid nii trükitud, värvilisest kui ka valgest plekist.

SOOVITAN KODUMAJAPIDAMISTES TARVITADA

PIIMAPULBRIT, sest nagu kodumaal teostatud teaduslikud katsed tõendavad, mõjub nisujahu segamine piimapulbriga saia omadustele hästi.

KAS TEIE TEATE, ET

piimapulber annab 25% rohkem kaloreid kui nisujahu,
piimapulber sisaldab kõiki toiduaineid, mida vajab meie organism,
piimapulber on odavaim toiduaine, mille kilo hind on niisama suur kui nisujahul,
piimapulbriga valmistatud sai on pehmem ja seisab kauem värskel,
piimapulber sisaldab 50% piimasuhkrut, mis pärast ta on eriti kasulik lastele,
piimapulbrit tarvitatakse rohkesti haiglais ja sõjaväes,
piimapulber seedib kergesti, kergemini kui toores piim,
piimapulbrit võib tarvitada kõikide toitude valmistamiseks, nagu soustid, pudrud, piimasupid j. n. e.,
piimapulber on kasulik toit munejale kanadele ja kanapoegadele,
piimapulber on täiesti puhas piim, millest ainult vesi välja aurutatud,
piimapulbris on hävitatud kõik kahjulikud bakterid?

Piimapulbrit soovitab

L.TÕNISSON'i piimapulbritööstus.

Paide, Vee 10. Tel. 1-11.

Ainuesindaja OÜ. EUGEN BEWER & Ko. Tallinn, Lai 20.

NÕMME TARVITAJATE ÜHISUS «TULU»

Kontor Jaama t. 12

Kauplused: Jaama t. 12

Metsa t. 15

Pärnu m. 203

Pikk t. 27

Valdeki t. 42

Soovitab oma liikmeile ja ostjaskonnale kõiki koloniaalkaupu, toiduaineid, ehitus- ja majatarbeid võisilematute hindadega

K/M. JOH. TUSTI

TALLINN,
S. Karja t. 17, kõnetr. 446-18.

Sise-välismaa:

Veinid

Napsid

Liköörid

Suhkur

Jahu

Riis

Manna

Kompvekid

Schokolaad

Biskviit

Marmelaad.

Iga päev värskelt praetud kohvid. Kuivatatud puuvili saadud otse Kaliforniast.

Hea kaup.

Odavad hinnad.

Kilre teenimine.

„KULTUUR“

Pärnus, Rüütli tän. 35.
Tel. 397.

Kooliraamatud, ilukirjandus, aegkirjad, kirjutusmaterjal, kantseleitarbed, paberikaubad.

Muusikariistad: grammofoonid, keelpillid, löötpillid — nende noodid.

Alevi, valla, omavalitsuste vormiraamatud ning igasugused tsiviiltoimingute planketid.

Oma trüki- ja kõltekoda, Martna (end. Hospidali) tän. 14. Kõiksugu liht-, ilu- ja värvi-trükis trükitööde tegemine. Pidukuulutused, nimekaardid.

Kohvik

H. Feischner

Tallinn, Harju 45,
tel. 445-00

Alati saada suures valikus torte, kooke, küpsist, kollast saia ja mitmesuguseid viinisau, šokolaadkompvekke. Mesi- ja siirupkooke. Jäätist. Võtame vastu tellimisi kõiksugu magusate roogade peale igal ajal.

O-Ü. „ALKO“

soovib alandatud hindadega kõrges headuses ja suures väljavalikus:

Dessertveine magusaid, hapusid, magus-hapusid.

Lauaveine, punaseid ja heledaid.

Likööre ja napse — 50 liiki.

Brandy, Estonjak — eht Prantsuse cognac'i lisandusega — 75% — 6 liiki.

Tehased Viljandis, Lossi t. 34, o. m. telef. 23.

Esindus ja ladu Tallinnas — A-s. „Kaubamaja Estika“ S. Karja t. 20, telef 447-67.

„KALMA SAUN“

V. Kalamaja 11-A, telef. 440-71.

Saun on avatud kolm korda nädalas: neljapäeval, reedel ja laupäeval. Kassa avatud saunapäeval k. 11 homm. kuni k. 11 õhtul. Saun on hügieeniliselt arsti järelevalvel. Saunas meesmasseerija. Maniküür, pediküür ja näomassaaž. Omnibusepeatus: Soo-Jakobsoni.

Märkus. Kaitseliitlastele hinnaalandus ainult igal neljapäeval ja, kui saun neljapäeval pühade tõttu suletud, siis järgmisel saunapäeval.

Kaitske kodumaa tööstust ja vähendage tööpuudust.

A/S FRANZ KRULL MASINAEHITUSTEHAS

ASUTATUD 1896. A. TALLINN, KOPLI 68. :: TELEGRAMMI AADR. KRULL TALLINN.
KÖNETRAAT 425-35, 36, 37, 38.

MÜÜGIOSAKOND TARTUS, RAEKOJA 13, KÖNETRAAT 17.

Külmutusseaded, aurukatlad, aurumasinad, piimatali-
tusmasinad, keskküttekattlad ja radiaatorid, kanali-
satsioonitorud, teedeehitusmasinad, nagu teerullid,
kivipurustajad, elevaatorid jne. Igasugused pumbad,
petrooleumimootorid, võimasinad. Kõiksugu katel-
sepatöö: reservuaarid jne. Transmissioonid, malmi- ja
vasevalu iga mudeli järgi, kõiksugu parandustööd.

Kõik põllutööriistad ja nende osad, nagu: adrad, äkked, kartulivõtmismasinad,
viljasorteerijad, hekslmasinad, viljatuulikud, külvimasinad, aiatööriistad, põllutöö-
vankrid patenttelgedega jne. Huariste üle 100 erimudeli.

Tööde headuse eest täielik vastutus.

Soodsad maksutingimused, pakkumised maksuta.

Remonteeritud!

Uuendatud!

Mugav, kodune

RESTORAAN

„Grand Hotel“

KOPLI TÄN. 2-a, TELEF. 440-04.

Maitsevad lõunad kella 1—5.

Valveroad igal ajal

Muusika igal õhtul kl. 1/28.

TANTS.

Austusega

N. BOLTOV.

Pilljard!

Kabinetid!

Esimene Eesti paberossikestade
ja papitööstuse vabrik

„GEORGI“

TALLINNAS, VAKSALI PST. 3, KÖNETR. 484-27.

Valmistab:

PABEROSSEKISTI Nr. Nr. 7, 8,
10, 11, 12, 13, PAPPTALDRI-
KUID MAIUSTUSTE JAOKS,
KOKKUPANDAVAIK KOOGI-
KARPE, TORDIKARPE, PUUD-
RIKARPE, KLEIDIKARTONGE
JNE. JNE.

Peale selle võtab vastu tellimisi igasuguste
papptööde peale. Tööd korralikud ja heast
materjaalist ja hinnad mõõdukad.

Sööge kaeraputru!

Sööge vähemalt kord päevas kaeraputru.
See on kõige jõurikkam ja tervislikum toit.

. . . aga tarvitage meie suurveski värskaid
vitamiinirikkaid kaerahelbeid.

J. Puhk & Pojad.

A. Tõnisson & Ko.

Suurim tööstus ja kaubanduslik ettevõtte erialal.

Tallinn, Rüütli tän. nr. 28–30.

Telefonid: kabinett 430-25, kontor 452-20, kodune 453-83.

Tartus, Aleksandri t. nr. 1, tel. 2-70.

Telegr. aadress: „Tõnisko“ Tallinn.

TÖÖSTUSOSAKOND:

Keskküte, vesivarustus ja kanalisatsioon majadele, saunadele, supelasutustele, meiereidele jne. Igasugused remonttööd meie tööstusaladel.

Sepa-, lukusepa- ja masinatööstus.

Kaevude puurimine masinajõul.

KAUBAOSAKOND:

Laos alati saadaval suuremal ja vähemal arvul kõiki meie tööstus-
alasse kuuluvaid materjaale, nagu:
mustad ja tsingitud katla-, malm-
ja tsementtorud ning nende ühen-
dusosad, vannid, klosetid, malm-
ja fajansskausid, armatuurid (kraa-
nid, ventiilid jne.), käsi- ja jõu-
pumbad sügavvee ja harilikkudele
kaevudele jne.

R. KLAUSSON

SOKOLAADI-, KOMPVEKI- JA BISKVIIDITEHAS

TALLINN, JAHU TÄN. 5, KÖNETRAAT (2)19-05.

SUURES VALIKUS:

MONPANSJEE-, KARAMELL- JA ŠOKOLAADKOMPVEKKE,
BISKVIITI JA MITMESUGUSEID MUID MAIUSTUSI.

ÄRIDE PARIM OSTUKOHT.

ÜHINGUTE JAOKS LADU ETK JUURES.

EESTI KUMMITÖÖSTUSE OSAÜHISUS

«PÕHJALA»

Valmistab:

kõiksugu kummi-

tarbeld ja kummi-

jalanõusid

KALOSSE

BOTIKUID

SUVIKINGI

SPORDIKINGI

JUHATUS JA LADU: TALLINN, V. KARJA 1, TEL. 443-12

Soovitan:

Inglise valget plekki . . . J. C.
" " " . . . X
" " " . . . XX
" " " . . . XXX
" " " . . . XXXX

Inglise tina, lattides ja pankades.
Tsingitud l-a inglise katuseplekki
10 kuni 14 %.

V. VUNDER,

Tallinn, S. Batarei nr. 6. Telef. 441-22.

KÕIKI SORTI HÖÖVELDATUD
JA HÖÖVELDAMATA

EHITUSMATERJAALE

SOOVITAB

SAEVESKI JA EHITUSMATERJAALE
LADU

KARL SIMON

(END. K. JÜRGENS)

RANNAVÄRAVA P. 19. :-: TELEFON 441-53.

Korralikem peatuskoht reisijaile

Rakveres on Ijärgu **restoraan-hotell**

DU NORD

Pikk t. nr. 2, tel. 155.

Kööök vilunud koka juhatusel. Biljard. Muusika.
Veeremäng.

Austusega UUS OMANIK.

Eesti Elektrimasinate Ehituse A.-S.
end.

„WOLTA“

TALLINNAS, SOO TÄN. 27.

Tel. 426-12 kella 8—16.
426-13 pärast kl. 16 dir. C. Stark.
426-14 „ „ 16 töökojas.

ESINDAJAD:

Tartus **Paul Lall**, Promenaadi 7,
Viljandis **Tõnis Parri**, Lossi 31.

Generaatorid, dünamomasinad,
elektromootorid, lülitusseaded,
ventilaatorid, kütteaparaadid,
rauast ribitorud, põletispuude saed,
automaatselt töötavad veepumbad,
piimapumbad.

ILMUS TRÜKIST

maanteede ja ehitusosakonna
väljaandel

**EESTI TEEDE
K A A R T**

viiel lehel.

Üksiku lehe hind K. 1.20
Komplekt „ 5.—
Kokkukleepimiseks „ 4.50

Saada suuremais raamatu-
kauplustes.

Pealadu riigitrükikojas.

EESTI PABERI A. S.

TALLINNAS, LAI TÄN. 11

TELEFONID:

JUHATUS	438-96
RAAMATUP.-OSAK.	438-97
MÜÜGIOSAK.	438-98
LADU	438-99

TOIMETAB JÄRGMISTE PABERIVABRI-
KUTE TOODETE MÜÜKI EESTIS:

PÕHJA PABERI & PUUPAPI VABRIKUTE A. Ü.

TALLINNAS.

A. S. TALLINNA PABERIVABRIK E. J. JOHANSON.

TALLINNAS.

A. S. TÜRİ PABERI & PUUPAPIVABRIK.

T Ü R I L.

A. S. PABERIVABRIK «KOIL», KOHILAS.

FLAMINGO

Kerged, tugevad meeste, poeglaste,
laste

jalanõud

ja **elegantised naiste-
rahva kingad**

meßhaanilisest vabrikust

„Flamingo“

ja kõrges õeaduses ja erilise

vastupidavusega **kalossid**

tuntud soome vabrikust

„Treugolnik“

— „Savio“ —

Müük kõigis paremates jalanõude kauplustes ja oma kauplustes ja
ladudes:

Tallinn — Vanaturukael 3.
Kaupl. „Flamingo“.

Pärnu — Rüütli 29.

Narva — Suur 20.

Tartu — Kaubaõuov 3.

Viljandi — Tartu 7.

Petseri — Laadapl. 10.

Valga — Kesk 23.

Tõrva — õ. Berenstrauch.

Ainuesindaja:

Tallinna Manufaktuur ja Kaubanduse A.-S.

Tallinn, Kinga 1. 6—8. Telef. 426-56.